

UUS ÕPPEAASTA

Koolides käib viimase hetkeni vastuvõtt

Ministeeriumi nõudel ootavad gümnaasiumid põhikooli lõpetanuid augusti viimaste päevadeni, aga vabu kohti on 10. klassides isegi rohkem kui kuu aega tagasi.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Kuigi Noarootsi gümnaasiumi suvine lisavastuvõtt lõppes nädala eest, kutsus koolijuht Laine Belovas vastuvõtukomisjoni neljapäeval uuesti kokku, et otsustada, kas võtta vastu kaks viimasel hetkel helistanud õpilast. Sisse nad siiski ei saanud. „Mingil põhjusel arvatakse, et ainuke variant on gümnaasium, aga kahtedega tunnistusel ei ole ju gümnaasist,” ütles Belovas Lääne Elule neljapäeval.

Ministeeriumi nõue

Ministeeriumi nõudel esimest korda lisavastuvõtu välja kuulutanud Noarootsi gümnaasiumi 10. klassi mahuks veel tosin õpilast. Veel juulis mahtus üheksa, nii et vabu kohti on rohkem kui kuu aega tagasi. Augustis tuli küll kaks last juurde, aga mitu tükki ütles ka koha üles.

Gümnaasiume sunnib augusti viimaste päevadeni ootama sellest kooliaastast rakendunud koolikohustust 18. eluaastani ja õpilastele jäetud võimalus valida piiramatu hulga koolide vahel. „Just sain kõne, et kas saab veel mõelda, sest õpilane on kahte kooli sisse saanud,” ütles Läänemaa ühisgümnaasiumi direktor Gina Metsalu neljapäeval.

Kullamaa keskkooli nimekirjas oli juuli keskel kümme last, praegu on kuus. Kool ootab õpilasi augusti lõpuni ja 10. klassi nimekiri on suvi otsa meenutanud tiheda liiklusega ristmikku – kinnitatakse, et tullaakse õppi-ma, siis teatakse, et ikka ei tulda. „Üsna segane olukord,” nentis kooli õppejuht Riina Gilden.

Õpilasi 10. klassis

Läänemaa ühisgümnaasium 100
Noarootsi gümnaasium 44
Kullamaa keskkool 6
Lääneranna gümnaasium 23
ALLIKAS: KOOLID

Lääneranna gümnaasiumisse on lisavastuvõtt toonud siiski lisa. Kui kuu aega tagasi oli 10. klassi nimekirjas 18 last, siis praegu-seks on neid õppejuht Heli Raaveli sõnul 25 ligi. „Eile oli 23, täna ei ole vaadanud. Kõik ei ole veel kinnitanud, et tulevad,” ütles Raavel Lääne Elule neljapäeval.

Kuigi Lääneranna gümnaasium on väikese munitsipaalkoolina oodanud uusi gümnaasiste igal suvel augusti lõpuni, on tänavu liikumist rohkem kui varem. „Kohti on tühistatud rohkem kui mullu. Et saab sisse ja siis ütleb ära,” sõnas Raavel. Miks loobutakse, jääb teadmata. „Inimest me ju enam ei näegi, kõik käib veebis,” nentis õppejuht.

Hilissuvise vastuvõttu suurt tüli siiski ei tõuse – igal aastal on viimasel hetkel lisandunud käputäis lapsi. „Ühe käe sõrmedel võib üles lugeda,” ütles Raavel.

Koolikohata lapsed

Kuigi gümnaasiumi- ja kutsekooli-kohti on Läänemaal poole rohkem kui põhikoolilõpetajaid, pole haridus- ja teadusministeeriumi andmeil kümnekond last veel endale õppeasutust leidnud. Lääne-Nigula haridusosakonna juhataja Solveig Edasi on esimest korda elus tegele-nud suvi otsa nendega, keda pole ühegi kooli nimekirjas. „Juba juu-lis hakkasin vanemaid läbi helis-tama,” märkis Edasi.

Veel neljapäeval tuli Läänemaa ühisgümnaasiumi direktoril Gina Metssalul vastata kõnele, kus juba vastu võetud õpilane uuris, kas ta saaks veel järele mõelda, sest sai sisse ka teise kooli.

Neljapäevaks oli koolikoha-ta laste hulk kahanenud kahele. „Ülejäänud väidetavalt jätkavad mõnes gümnaasiumis, aga haridu-se infosteemi pole veel märgat tehtud,” ütles Edasi. Kaks viimast koolitut peaksid õpinguid jätkama ettevalmistavas õppes, kuhu on gümnaasiumist suuremgi tung.

Läänemaal pakub ettevalmis-tavat õpet ehk n-ö vaheaastat Haapsalu kutsehariduskeskus, kus kaheksale kohale oli neljapäeva keskpäevaks laekunud 15 avaldust. Soovijaid on Läänemaast Tallinna ja Ida-Virumaani välja. Haapsalu kutsehariduskeskuse direktori Riinu Raasukese sõnul tiksub soovijaid iga päev juurde. Kes sisse saab, selgub 31. augustil, aga Raasuke loodab juba ette, et riik annab kohti juurde.

Ettevalmistav õpe kestab aas-ta ja selle aja jooksul peaks laps olema sealmaal, et oskab ja suu-dab haridusteed jätkata gümnaa-siumis või ametikoolis. „Kas on olnud mõnes aines lüngad, kee-leoskus napp või kohanemisras-kused,” ütles Raasuke.

Ettevalmistava õppe eest mak-sab riik – üle Eesti saab seal kooli-teed jätkata üle 600 alla 18aastase tänavuse põhikoolilõpetaja. „Põh-jendatud vajaduse korral luuak-se kindlasti kohti juurde, aga kui palju ja kuhu, seda hetkel ei saa öelda, kuna jätkuvastuvõtt veel käib,” ütles haridus- ja teadusmi-nisteeriumi nõunik Elo Eesmäe vastuseks küsimusele, kas Haap-salu kutsehariduskeskus võiks kohti juurde saada.

Eestis oli nädal aega enne uue õppeaasta algust kool veel leid-mata ligi 2000 põhikoolilõpetaja-l. Lääneranna vallas on üks sel-line laps.

Tavaprügi jäätmejaama viimise hind tõusis märgatavalt

Juuli alguses jõustus riiklike kesk-konnatasude hinnatõus, mille tulemusel kasvas tavajäätmete ladestamise hind ligi kolm korda. Seetõttu kallines samuti jäätme-te jäätmejaama viimine.

Tavajäätmete ladestamise hind tõusis tonni kohta 29,84 eurolt 90 eurole. Juulist kehtib ka saasteta-su jäätmete põletamisel energia saamise eesmärgil: segaolmejäät-metel 60 eurot tonni kohta ning muudel tavajäätmetel 40 eurot tonni kohta.

Seoses ladestustasude suure-nemisega tõusid Pullapääl asuvas Läänemaa jäätmejaamas ehi-tus-, olme- ja suurräätmete lades-tamise hinnad. „Tõus oli seotud koostööpartnerite ehk prügilate hinnatõusuga, mis on kuni 75 eurot ilma käibemaksuta,” rääkis jäätmejaama pidava Feralmeti tegevjuht Marko Poldo.

Pullapääle on nüüd ehitus- ja olmejäätmeid kallim viia.

AIVAR ÕEPA

Hinnatõusust tulenevat jäät-mete vähenemist Läänemaa jäätmejaamas ei ole Poldo sõnul veel märgata. Küll aga on haka-tud rohkem sorteerima. „Kahjuks on muukeelne elanikkond seni-ni jäänud veel oma mõttemaail-maga vanasse aega. Siiani ei tea-ta, et elektroonikat ja sõidureh-ve saab jäätmejaama tuua tasu-ta,” sõnas ta.

Lihula maanteel asuvas Haap-salu keskkonnajaaamas muutus 1. juulist ainult segaolmejäätme vastuvõtuhind. Varasem hind oli 310 eurot tonn ning nüüd 380 eurot tonn. Jaama haldava Eesti Keskkonnateenuste juhatuse liik-me Bruno Tammaru sõnul on hin-natõus toonud esialgsete andme-te põhjal kaasa segaolmejäätme-te mõningase vähenemise.

„Samas on periood veel üsna lühike ning nii väikeste koguste puhul ei saa ainult nende and-mete põhjal kindlalt järeldada, et vähenemise põhjused on tingi-tud hinnatõusust. Pikemaajalise mõju hindamiseks tuleks võrrelda vähemalt poole aasta andmeid,” selgitas Tammaru Lääne Elule. Haapsalu linnakeskkon-na spetsialisti Briti Klimbergi

sõnul ei saa välistada riski, et hinnatõus hakkab ebaseaduslik-ku jäätmete mahapanekut või põletamist suurendama. „Riikli-kult on hinnastamise üks põhi-line eesmärk muuta ringlusse-võtt majanduslikult mõistliku-maks kui põletamine või lades-tamine,” lisas ta.

Seda, kas hinnatõus päriselt käitumist muudab ja rohkem prügi sortima paneb, ei saa Klim-bergi hinnangul veel öelda, sest reform jõustus alles hiljuti.

Lääne-Nigula valla keskkonna-spetsialisti Aivi Heinlehe sõnul aitas hinnatõus täita eesmärki, sest inimeste teadlikkus jäätme-te liigiti kogumise vajalikkusest on viimastel aastatel kasvanud. Kliimaministeeriumi olme-jäätmete valdkonna juhi Katrin Koppeli sõnul oli hinnatõusu eesmärk lõpetada asjatu rais-

kamine. „Eestis on aastaid põle-tatud või kuhjatud prügimäele liiga palju jäätmeid, mida saaks tegelikult veel kasutada näiteks biogaasi, uute pakendite või eri-nevate toodete tootmiseks,” sel-gitas ta.

Tähtis on Koppeli sõnul mõis-ta, et tegu pole paratamatu lausa-lise hinnatõusuga – saastetasud mõjutavad eelkõige segaolmejäät-mete hinda, kuid segaolmejäät-med moodustavad ühes majapi-damises tekkivatest jäätmetest vaid umbes viiendiku.

Olenevalt sellest, kas majapi-damine sordib jäätmeid või mit-te, võib jäätmeveo hind Koppeli sõnul kas väheneda, jääda samas-se suurusjärku nagu varem või hoopis kasvada. Kõik sõltuvat sellest, milliseid valikuid ini-mene teeb.

LIINA VALDRE

JUHTKIRI

Saaga sai jätku

Oleme Haapsalu renoveeritud Posti tänavast pidanud kirjutama korduvalt, iga kord lootnud, et ehk enam ei pea. Ja järgmisel korral taas avastanud, et ei tule välja. Sest lugulaulu peatäna remondist lisanud muudkui uusi salme.

Nüüd on siis nii, et linnavalitsus ja täna raja- nud YIT pole endiselt leidnud kokkulepet selles, kes kui palju ülekäigurade ümberehituse eest maksab. Ülekäigurajad vajavad ümberehitamist eelmise linnavalitsuse käki tõttu – nimelt lasti raha kokkuhoiuks panna ehitajal sinna odavamad kivid, kuid nüüd on selgunud, et need ei kõlba. Nii et esiteks ei tule raha kokkuhoiust midagi välja. Teiseks on ehitajal õigustatud ootus, et linn maksaks osa remondist kinni, sest ise ju taolist lahendust soovis.

Nii tegi eelmine linnavõim vea, aga kinni maksab selle praegune. Kuid ega linnaisad oma taskust ei maksa. See on linnaelanike, maksumaksjate raha. Nõndanimetatud kokkuhoiu arvelt jääb nüüd eelarves midagi muud tegemata.

Suurem häda on ent selles, et kas siis ülekäigurade vaidluse tõttu või mõnel muul põhjusel ei ole ehitaja endiselt garantiiremondi töödega alustamist plaaninudki. Üle päeva on olnud niisket ilma, mida on kivide vuugivahede täitmiseks vaja, kuid vuugivahede täitjaid pole kuski näha. Peatselt tulevad sügiskülmad, siis saabub talv, siis saab garantii otsa ning lõpuks täidab linn vuugivahed oma ehk täpsemalt linlaste rahakotist. See on niisuguse sisuga salm, mida Posti täna saagas küll näha ei taha. Mida ehitaja on lubanud, seda hakaku tegema – linn peab seda palju karmimalt nõudma.

TEISED LEHED

Ääremaa pole „odav tagahoov”, vaid inimeste kodu

POSTIMEES. NIMBY on mugav sõna. Selle taga on mõiste, millega saab üsna lihtsalt kõrvale lükata inimesed, kellel on oma kodukoha tuleviku kohta küsimusi või vastuväiteid. *Not in my backyard* – mitte minu tagahoovi. Pärast selle sildi külgeleppimist pole enam vaja eriti süveneda, mida inimene arvab. Ta on lihtsalt egoist. Tahab elektrit, aga mitte tuulikut. Tahab riigikaitset, aga mitte kaitsetööstust. Tahab teid ja maavarasid, aga mitte karjääri, kirjutab Postimehes Lääne-Nigula vallavolikogu liige Rein Kruusmaa.

Suurte arenduste puhul kuuleb sageli argumenti: kusa- gil peab see ju olema. See on kummaliselt tõhus lause. Selle abil nihutatakse vastutus arenduse kavandajalt inimesele, kes peab hakkama põhjendama, miks just tema ei taha seda enda kõrvale. Veel enam – talle püütakse tekitada süütunnet. Kui sina ei nõustu, kuhu siis? Kas tahad, et see läheks kellegi teise tagahoovi?

Asukoha valimine ei ole kohaliku elaniku moraalne kohustus. Selleks on planeerimine, uuringud, alternatiivide võrdlemine ning avalike ja erahuvide kaalumine. Küsimus ei peaks olema, milline kogukond on piisavalt hõre või nõrk, et järgmine suur objekt sinna ära mahutada. Küsimus peaks olema, milline lahendus tekitab tervikuna kõige vähem kahju ja annab enim kasu.

Räägitakse vajadusest äärealadele investeerida. Seda esitatakse sageli peaaegu heategevusena: lõpuks ometi tuleb maale raha, areng ja majandustegevus. Probleem tekib siis, kui ääremaa hakatakse mõtlema kui odavamast nurgatagusest, kus maa maksab vähem, elanikke on vähem ja vastuseisuga loodetakse lihtsamini toime tulla. Siis ei ole enam tegemist ääremaa arendamisega, vaid koloniseerimisega.

Kas ääremaa on Eesti ühine tagavaraõu, kuhu saab paigutada selle, mida linn enda kõrvale ei taha, või on see kellegi kodu? Sest lõpuks pole küsimus ainult selles, kellele kuulub maa kinnistusraamatu järgi. Küsimus on selles, kellele kuulub õigus otsustada, milliseks meie tagahoovid muutuvad.

LAUSELAEN

„Ühel hetkel oli tunne, et rahvas läks korraga hulluks.”

Neeme Väli taasiseisvumisajast. Lääne Elu, 27. august

NAERUKAJAKAS JA HÄDAVARES

2026

Siim Kallas, saatejuht ja riigitegelane

Viimasel nädalal on nii ajakirjanduses kui ka somes avaldatud sadu meenutusi sellest, kus ja kuidas mõni inimene äsja meie seast lahkunud Siim Kallasega kohtus ja koostööd tegi. Ega minagi saa teisiti.

15 aastase koolipoisina oli mu suur kirk mälu- mäng. Siim Kallase juhitud „Mnemoturniir” oli tollal kindlasti Eesti viie kuulatui- ma raadiosaate hulgas ning olin minagi pea iga pühapäeva hommikul kell 11 raadiot kuulamas.

Karismaatiline saatejuht ning imetlusväärset targad vastajad innustasid mind ennast küsimusi esitama. Oma esimese küsimuse leidsin üheksanda klassi kirjandusõpikust. Viletsa nõukogudeaegse pastakaga panin paberile küsimuse: „Eduard Bornhöhe ajaloolise jutustuse „Tasuja” peategelase vanaisa nimi oli Vahur. Kes oli see „Tasujast” vaimustunud mässumeelne noorkirjanik, kes kasutas (kahekümnenenda) sajandi alguses varjunime Kustas Vahur?”

Voltisin paberilehe kokku, käisin keelega üle ümbriku liimiriba ning viisin Eesti Raadiosse adresseeritud kirja posti.

Süda pidi rõõmust seisma jääma, kui juba viis-kuus nädalat hiljem teatas Siim Kallas: „Ja järgmise küsimuse on meile saatnud Hannes Rumm Rakverest!” Üllataval kombel ei teadnudki Hardi Tiidus ja teised tarkpead kooliõpikus kirjas olnud fakti Gustav Suutsu esimese varjunime kohta.

Siis tuli ülikool ja mälu- mäng ununes, ka Siim Kallas hakkas tegelema hoopis tõsisemate teemadega. Kuigi IME ehk Isemajandava Eesti algatuse välja pakkumise ajal 1987. aastal juhtis ta muude tegemiste seas veel ka „Mnemoturniiri”.

Aga kui ma verinoore Postimehe ajakirjanikuna esimest korda Eesti

HANNES RUMM
kolumnist

Panga presidendi Siim Kallasega kohtusin, jahmatas tunnustatud riigitegelane mind küsimusega: „Kas teie olete seesama Rakvere poiss, kes „Mnemoturniiri” nutikaid küsimusi saatis?”

Kuigi Kallase väline kuvand võis paljudele inimestele tunduda arrogantne, oli ta väga avatud ja sõbralik inimene. Tema sõprade ja heade tutvavõrgustik oli kadestamisväärselt suur, seda tänu siirale huvile, mida ta inimeste vastu tundis.

Kogesin seda vahetult stressirohkel ajal päris koostööd tehes. Kui Siim Kallastest sai 2002. aastal peaminister, vastutasin mina riigikantsleile osakonnajuhina selle eest, et eestlased teavad, miks nad annavad rahvahääletusel oma hääle Euroopa Liiduga ühine- mise poolt või vastu.

Toona kogesin, miks oli Kallas tipp- juhina eri rollides ja riikides edukas. Ta oli oma kolleegidega (mitte alluvatega!) alati väga avatud ning usaldas neid. Ta ei toppinud kunagi nina pisiasjadesse, vaid lasi inimestel ise otsustada. Ja kui keegi tegi valeotsuse või äpardus, siis ütles selle sõbralikult välja. Selline suhtumisviis motiveerib inimesi kindlasti rohkem kui oma emotsioonide alluvate peale välja elamine või mikromanageerimine.

Teiseks oli Kallas poliitiku tüüp, kes on kardetavasti välja surmud – inimene, kel olid oma, täiesti oma mõtted. Mitte ingliskeelsest kultuuriruumist üle võetud odavad koopiad. Tema loomingu- lise mõtteviisi kohta piisab paarist näitest – üliedukas rahareform 1992. aastal, mille ta tegi rahvusvahelise

valuutafondi vastuseisu kiuste, ning ettevõtluse vabastamine tulumaksust.

Viimati suhtlesime Siim Kallasega põhjalikult pool aastat tagasi. Tema Viimsi hubases kodus seati üles telekaamera ning rääkisime kahe tunni vältel läbi kogu Kallase eluloo. See oli soojendusintervjuu dokfilmile, mida režissöör Toomas Lepaga loot- sime temast teha.

Kallas üllatas meid sellega, et poliitika ja majanduse asemel hakkas ta sissejuhatuseks kirglikult rääkima... Betti Alverist ja „Jevgeni Oneginist”. Vene luuletaja Aleksandr Puškini poeemist, mida ta oli lugenud nii originaalis kui ka oma sugulase Betti suurepärase tõlkes. Tema kirgliku huvi põhjus oli alles juuni lõpus esitletud „Alverite saaga” ehk raamat oma suguvõsast pealkirjaga „Torupill ja nuga”.

Siim Kallas elas pika ja sisuka elu, rõõmuks endale, oma perele ning kogu rahvale. Aga ta oskas sellele eluteele ise ka väärrika joone alla tõmmata, avaldades viimastel eluaastatel mitu tagasivaatavat raamatut. Alles kaks nädalat tagasi oli Vikerraadio eetris saade sarjast „Käbi ei kuku...”, kus paarisintervjuu andsid Siim ja tema poeg Ülo, kes on elanud öde Kaja varjus. Soovitan neid raamatuid lugeda ning seda saadet järelkuulata!

P.S. Olen nüüd aastaid saate „Mnemoturniir” tarkade klubi liige, saatuse iroonia, mis muud. „Mnemoturniir” on Vikerraadio eetris püsinud alates 1967. aastast ning kõige kauem ehk 13 aastat on seda juhtinud Siim Kallas.

Haapsalu Posti tänav ootab pikisilmi, millal lubatud garantiiremont algab.

MALLE-LIISA RAIGLA

TEE-EHITUS

Haapsalu peatänava garantiiremont venib

Suvel väiksemate töödega algama pidanud Posti tänava garantiiremont lükkub üha edasi.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Sel nädalal pidid Haapsalu linnavalitsus ja Posti tänavat ehitanud YIT kohtuma, kuid ehitaja lükkas kohtumise edasi ega ole seni ühegi tööga alustanud. „Ehitaja ei ole öelnud, et ei tee, aga lükkab kohtumist edasi,” ütles Haapsalu abilinnapea Peep Aedviir.

Samas lisas Aedviir, et linnavalitsusel ei ole praegu remondi toimumise suhtes kindlustunnet. Kuna Posti tänava garantii kehtib järgmise aasta juulini, on Aedviirul soov, et praegu õhus olevad tööd saaksid tänavu tehtud, kevadel saaks tee veel kord üle vaadata ning vajadusel jõuaks siis veel parandusi teha.

Kokkuhoid maksab kätte
Olukorra teeb keerulisemaks seegi, et Posti tänavat ehitanud YIT Eesti AS enam tee-ehitusega ei tegele, vaid on keskendunud hoonete ehitusele. Aedviiru sõnul siiski garantiitööd veel tehakse.

Aedviiru sõnul on Posti tänaval neli suuremat murekohta, mis tuleb lahendada. Kogu tee ulatuses tuleb välja vahetada vuugisegu, mida mullu katse-loomisel juba tehti. Vuugivaetus lepitati juba suve alguses kokku sügiseks, sest vuugisegu vajab niiskemat ilma. Pigem on nüüd Aedviiru mure, et sügist mööda ei lastaks, sest vuugitäite vahetuseks peab olema vähemalt viis kraadi sooja.

Teine suur murekoht on ülekäigurajad. Nende parandamisel ei ole linnavalitsus ja ehitaja kokku leppinud, kui suur osa on ehitaja ja kui suur linnavalitsuse kanda.

Aedviir selgitas, et eelmine linnavalitsus lasi ülekäigurajad ehitada betoonkivist, mida ehitaja ei soovitanud. Rahanappusel otsustati toona siiski selle lahenduse kasuks.

Ülekäigurajad on nüüd vett läbi laskvast kivist, ülejäänud tee aga vett läbi ei lase. „Suvel on ülekäiguradade all basseini, talvel jääb ja murendab,” selgitas Aedviir.

Peep Aedviir.

JUHAN HEPNER

viir. Materjali tõttu on ülekäigurajad ka konarlikud; aluspind vajunud pole.

Et praegune lahendus oli eelmise linnavalitsuse soov, siis tuleb osa remondist siiski linnal kinni maksta. Kui suure osa kumbki kannab, ei ole veel kokku lepitud. Küll aga on linnavalitsus ülekäiguradade tellinud uue projekti.

Nüüd on plaan uue tehnoloogiaga ülekäigurajad kogu laiuses

parandada. Siledamaks soovitakse teha ka ülekäigukohad ehk ülekäigud Posti tänavaga ristuvaist tänavast, kuid see töö jääb Aedviiru sõnul tulevikku ja tehakse linna raha eest.

Samuti tuleb Aedviiru sõnul künklikumates kohtades kivid uuesti laduda. Üks selline koht on näiteks veetorni esine.

Lisaks on mitu väiksemat tööd, näiteks valgusfoori juures asfalteerimine ja asfaldipragude parandamine, aga ka kõnni- ja sissesõiduteede vajumised, kaevuluukide parandamised. „Väiksemaid töid on palju,” ütles Aedviir.

Viimane aeg
Praegu pole linnavalitsusel teada, millal tööd algavad. „Midaagi hullu praegu ei ole, aga võib minna,” ütles Aedviir.

Linnavalitsus tellis juba 2024. aasta lõpus Posti tänavale ekspertiisi. Tänav remont pidi esmalt toimuma eelmise aasta suvel, kuid siis otsustati piirduda vaid katseloomidega, et vaadata, kuidas uus vuugisegu talvele vastu peab.

Tänavu kevadel käis linnavalitsus koos ehitajaga Posti tänava läbi ja tuvastas üle 60 vea. Posti tänav valmis pärast aastast remonti 2022. aasta suvel, remont läks linnale maksma 3,65 miljonit eurot. Ülekäigurajad ehitati kohe pärast tee valmimist ringi, sest need ei vastanud kehtestatud nõuetele.

Posti tänavale kehtib garantii järgmise aasta juulini.

LÜHIDALT

Politsei on kaabli-varga üle kuulanud

Risti külje alla ehitatavas Sunly päikesepargis mais toimunud varguste asjus on politsei kahtlustavana üle kuulanud 31 aastase mehe.

„Talle esitati esialgne kahtlustus, kuid kontrollime veel kriminaalmenetluses, kas ja mil määral ta nende vargustega seotud on,” ütles prokurör Marelle Ulla. „Teisi inimesi praegu kahtlustatavana üle kuulatud ei ole.”

Ulla sõnul ei ole uusi teateid Läänemaa päikeseparkides toimunud kaablivarguste kohta laekunud juunist alates.

Kaablivargused algasid päikesepargis eelmise aasta augustis ja neid on kokku olnud üle kümne korra. Viimati varastati päikesepargist kaablit 27. ja 29. mail, siis läks varaste saagiks üheksa rulli toitekaablit, mille väärtus kokku oli 7200 eurot.

Mai alguses varastati samalt objektilt 12 rulli alalisvoolukaablit ja tekitati kahju 9600 eurot. Veebruaris oli varguse katse, kus püüti võtta üle viie kilomeetri kaableid ja tekitati kahju umbes 8000 eurot.

Malle-Liisa Raigla

Pühapäeval on vanalinna parklad suletud

Pühapäeval on presidendipaari külastuse tõttu mitu Haapsalu vanalinna parklat suletud.

President Alar Karis jagab pühapäeval Haapsalu kultuurikeskuses tunnustusi Eesti kauneimate kodude omanikele. Seetõttu on Vaba tänava linnuse ja kultuurikeskuse parkla reserveeritud ürituse kutsetega külalistele. Samuti on haigla tagumine parkla avatud vaid haigla töötajatele ja kutsutud külalistele.

Enne seda avab presidendi abikaasa Sirje Karis Haapsalu pitsikeskuse.

Parklad suletakse laupäeva õhtul pärast Valge Daami vabaõhulavastust ning avatakse taas pühapäeval kell 17.

Malle-Liisa Raigla

Päästeamet leidis tanklates puudusi

Päästeamet kontrollis mais ja juunis Läänemaal kuut tanklat, kõigis esines ohutusnõuete järgimisel puudusi.

„Peamine puudus oli põlevmaterjalide ladustamine tankla territooriumil,” ütles päästeameti Läänemaa päästekeskuse kommunikatsioonijuhut Anu Villmann.

Villmann tõi näite, et küttepuid, grillisüsi, klaasipesuvedelikke ja süütevedelikku hoitakse tanklahoonne seina ääres kõrvuti või ühes kapis. „See võib tekitada tuleohu või raskendada päästetöid,” ütles ta.

Mõnes tanklas, kus kasutatakse toiduõli ja -rasvu, tuvastasid päästjad rasvapõlengu kustuti puudumise. Samuti oli kohti, kus olid õigel ajal hooldamata jäänud tuleohutusseadmed.

„Neljal tanklal on puudused kõrvaldatud, kahe tanklaga on veel menetlus pooleli ja neile on esitatud ettekirjutus puuduste likvideerimiseks,” ütles Villmann.

Üle Eesti kontrollisid päästjad 230 tanklat, millest puudusi leiti 167 tanklas. Vedelkütuse müüjiga tegelevaid tanklaid on Eestis ligikaudu 650. Kontrollivalimisest kuulusid eelkõige tanklad, mille juures asub teenindusjaam või muu kaubandushoone.

„Tanklais, kus on palju erinevaid ohtlikke kergesti süttivaid aineid, on ohutusnõuete järgimine ja töötajate oskuslik käitumine ohuolukorras ülitähtsad. Väikseimigi viga võib viia raskete tagajärgedeni,” ütles päästeameti ohutusjärelevalve osakonna kemikaaliohutuskontrolli ekspert Reelika Kuusik presideates.

Malle-Liisa Raigla

Struktuurimuutus tõi Rannarootsi lihatööstusele käiberekordi

Mullu Maag Grupist lahku löönud Rannarootsi lihatööstus tegi eelmisel aastal käibe- ja kasumirekordi.

Samas muutus Rannarootsi lihatööstuse kontserni struktuur nii palju, et majandusaasta aruandeski seisab, et ettevõttel võrdlusperiood puudub. „Panime kaks firmat kokku ja sellest tuli käibetõus,” ütles firma tegevjuht Karmo Aksel. Temagi tunnistas, et ettevõtte mullune ja tunamullune tulemus pole väga võrreldavad.

Uue kontserni algusajaks loetakse eelmise aasta algust, mil asutati ettevõtte Rannatütar OÜ. See ettevõtte ostis Maag Grupilt eelmise aasta aprillis Rannarootsi ASi, Poultry Meat OÜ ja Maag

Horeca OÜ. Septembris kujunes välja ettevõtte lõplik struktuur, kui Rannatütar OÜga ühinenud Rannarootsi lihatööstus muutus ematööstuseks ja Poultry Meat OÜ tema tütar-ettevõtteks.

Alla aasta tegutsenud Rannatütar OÜ kustutati mullu novembris. Samal kuupäeval, 10. novembril kustutati ka varem turustamise ja külmladudega tegelenud ettevõtte Maag Horeca OÜ, mis samuti ühines ematööstusega.

Mullu oli Rannarootsi lihatööstuse käive üle 38 miljoni euro ja kasum 4,7 miljonit eurot. „Oleme tulemusega rahul, ei saa kurta,” ütles Aksel.

Aasta varem tehti samuti käiberekord, mis oli 27,2 miljonit eurot.

Aksli sõnul on eestlaste ostujõud jätkuvalt languses ja käibekasv tuli ekspordist. Ettevõtte aruande kohaselt oli mullune suurim väljakutse jaekettide omamärgitoodete osakaalu kasv. „See suurendab konkurentsi hinnatundlikus tootekategooriates ja avaldab survet tootjate müügimahtudele ja kasumimarginaalidele,” seisab majandusaasta aruandes.

Valdav osa ettevõtte käibest tuli siiski kodumaalt. Eelmisel aastal teenis ettevõtte Eestisse müües 35,8 miljonit ja teistesse Euroopa riikidesse 2,2 miljonit eurot. Lisaks müüdi toodangut ka veidi enam kui 100 000 euro eest Norra.

Kuigi eelmisel aastal tegi sigade Aafrika katk toidutootjad äre-

vaks, siis Aksli sõnul oli see Rannarootsi lihatööstusele pigem kasulik. Ühelt poolt tõi Aksel välja, et ettevõtte oma farme pole, teisalt ostis riik metssealihast valmistatud konserve kokku. „Saime laojäägid liikuma,” ütles ta.

Aksli sõnul on tänavust aastat veel raske kommenteerida, kuid esimese poolaasta tulemuste järgi ei tohiks aasta mullusest kehvem tulla.

Rannarootsi lihatööstuses oli keskmine töötajate arv eelmisel aastal 180 ehk sama suur kui aasta varem. Kogu kontsernis töötas aga 237 inimest, kelle töötasudeks kulus 4,5 miljonit eurot. Suurim kuluartikkel oli tooraine, millele kulus 17,9 miljonit eurot.

MALLE-LIISA RAIGLA

85 aasta eest jäi Lõuna-Läänemaa lahingute tallermaaks

MARIA MAI SIIMUT

Ülle Meister (1948–2021) sündis Virumaal, lõpetas kunstiinstituudi illustraatorina ja elas Tallinnas, aga üle 30 aasta oli tema teine kodu endises Martna vallas Kokre külas.

EDUARD LAUR

● SÜNNIAASTAPÄEV

Ülle Meistri tööd jõudsid kunstimuuseumi

Läänemaaga seotud akvarellisti, graafiku ja illustraatori Ülle Meistri sünniaastapäeva puhul kinkisid kunstniku pärijad Kumule 64 kunstniku teost.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

„Praeguseks on need kenasti arvel ja neid näeb koos fotode ja kirjeldustega infosüsteemis muis.ee,” ütles Kumu graafikakogu juhataja Elnara Taidre Lääne Elule. Kunstimuuseumisse jõudsid 18 akvarelli, neli joonistust ja 42 graafilist lehte. Enne seda oli Kumus kaks Meistri akvarelli.

Taidre sõnul täiendavad Meistri tööd ülevaadet Eesti graafika arenguloost 1960.–1990. aastatel. „Muu hulgas peegeldavad need teemasid nagu tollane mägimatkade kultuur, aga ka huvi soome-ugri rahvaste ja pärandi vastu,” märkis Taidre.

Meister on üks väheseid Eesti kunstnikke, kelle loomingus on suur osa mägedel, mida ta on kujutanud värviröömsate ja muinasjutuliste, aga ka võimsate ja salapärase.

Meistri looming peegeldab huvi soome-ugri rahvaste vastu.

Soome-ugri mineviku ja etnograafilise maailma kujutamise kõrval väärib Taidre sõnul tähelepanu ka Meistri huvi soome-ugrilaste kui oma kaasaegsete vastu. Seitse tema teost läheb Kumus oktoobris avatavale näitusele „Ekspeditsioon. Soome-ugrilane ja pildi võim”.

Ülle Meister (1948–2021) sündis Virumaal, lõpetas kunstiins-

tituudi illustraatorina ja elas Tallinnas, aga üle 30 aasta oli tema teine kodu endises Martna vallas Kokre külas. Seal sündisid ka Meistri akvarellid, mis oli kunstniku teine suur armastus illustatsioonide kõrval.

Suved Kokre külas veetnud kunstnik on jäädvustanud suvised lillekimbud ja püüdnud paberile Läänemaa udused hommi-

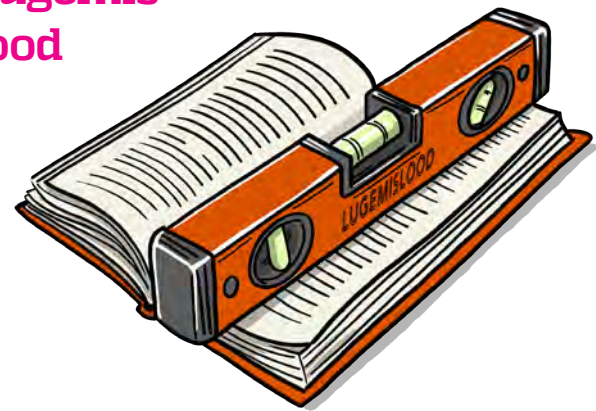
kud ning sügiseti ja kevaditi üle maja lendavad rändlinnuparved. Loodust ja linde ta armastas ja imetles.

Kõige rohkem teatakse Meistrit tema lasteraamatute illustatsioonide järgi. Tema illustreeritud raamatutega on üles kasvanud ja tähed selgeks saanud mitu põlvkonda lapsi. Esimene tema illustreeritud lasteraamat (Ellen Niidu „Lahtiste uste päev”) ilmus 1973. aastal. Ta on koostööd teinud paljude nimekate lastekirjanikega ja illustreerinud kolm aabitsat.

Suur osa Meistri illustatsioonide originaalidest asub Eesti lastekirjanduse keskuses Tallinnas. Kunstniku 75. sünniaastapäeva eel kolm aastat tagasi kinkisid tema pärijad keskele üle tuhande töö, sh pilte, mis ei ole raamatukaante vahele jõudnudki.

27. augustil saanuks Meister 78aastaseks.

Lugemis-lood

Läbi une

„Minu puhkamise ja lõõgastumise aastat” lugedes oli selline tunne, nagu aeg pea kohal seiskuks, lõpetaks kulgemise, õhk omandaks metalse maigu ja kogu maailmale laskuks tuhkhall vine, mis minetab erksuse. Kuna raamatu peategelane jutustab end ümbritsevast läbi pessimismi ja iroonia kiratseva filtri, ajab see paratamatult lugejal närvid krussi ja vähendab peategelase suhtes poolehoidu, kaastunnet. Ilmselt provotseerib autor Ottessa Moshfegh lugejaga taotluslikult, üritades tekitada temas sama apaatsset seisundit nagu peategelases endas.

Raamat mõjus tõesõna nii, nagu näriks lugejat teravate hammastega seestpoolt, süstiks veenidesse trummeldavat rahutust. Ebamugavustunnet. Ma ei liialda. Mitu korda mõtlesin, et miks sellist anomaaliat üldse edasi loen. Võiks ju pooleli jätta, kui see mind vaimselt taolisessa tühjusesse paiskab. Aga ei: lugesin edasi kripeldavast kohusetundest ja tungist teada saada, kas süžees ka lõpuks mõni drastiline muutus aset leiab. Etteruttavalt võin öelda, et teose pealkiri „Minu puhkamise ja lõõgastumise aasta” on petlik, puhas satiir. Tegelikult on asi lõõgastavast puhkusest valgusaastate kaugusel, aga las see praegu jääda.

Üksluiselt inetu sisu on vähemalt kenasti pakendatud – autor kostitab lugejat detaili- ja sõnaohtrate kirjeldustega, tabavate epiteetide sajuga. Lausa nii, et silme ees hakkab kirjelduste ajal tööpoolest veenev film kerima, mis monotoonsest sündmustikust hoolimata endasse neelab. Poeesiast puudust ei tule, mis sest, et mõni vulgaarsem ja madalalabalise väljend on sujuvalt pikade lohisevate kujundite vahele pikitud.

Peategelane (tema nime autor ei avalda) meenutab mulle Lexi Volkovit Juno Dawsoni raamatust „Puhtaks”. Mõlemas noores naises avaldub seesama pahelisus ja passiivsus – mõlemad on minnalaskmise etalonid, kelle peamised kaaslased on sigaretid, melatoniinitabletid ja Xanax. Uni ja kange kohv ka muidugi, nii vastandlikud, kui need kaks ka ei näi. Mõlemad tegelased on ülepea elaja jõukad, privilegeeritud ja kumbki pole pidanud nende rahamägede nimel ise lillegi liigutama. Peamine on muidugi neist voogav lootusetus, lapsepõlvest siiani vinduvad puudujäägid, minevikust jäänud armid, mida nad ei tunnista, ning ükskoiksus tuleviku suhtes. Lahendus ja ravi on sügav ja katkematu uni. Nagu anesteesia.

Ehk ongi raamatu tõmbenumber autori sõnamäng, oma tundliku ja sarkastilise keelekasutuse najal liugu laskmine, mis justkui põhjendaks vajakajäämist narratiivis. Internetis sajatavad teised lugejad peategelast päris korralikult – mis ta siis on selline loid ja kalk, kes leiab kosutust vaid unehõlmast ega võta vaevaks muredega päriselt silmitsi seista. Unesõltlane, magamishoolik, patoloogiline põõnaja, kutsuge, kuidas tahate. Iga peatükk on peaaegu samasugune, pidev tuim kordus. Vaimne närbumine.

Viimase 15 lehekülje lugemine möödus eriti vaevaliselt. Puresin end vägisi peategelase pidevast enesesabotaažist ja muserdavast neurootilisusest läbi. See oli siiski seda väärt, kuigi katarsis polnud selline, nagu olin ette kujutanud. Tõsi, peategelane hülgas senise käitumismustri ning lahkus une ja ärkveloleku piirialalt, aga kas see kõhdedustekitavate meetoditega saavutatud rahu oli tõesti see „õnnelik” lõpp, mida ta nii väga ihaldas? **MARIA MAI SIIMUT**

KEELETARK

Kes on lääne lullid ja junlased?

Eestlased on naabrite tõgami-seks mõelnud välja hulgaliselt pilke- ja hüüdnimesid. Sageli kajastuvad neis naabrite kombed, veidrused ja keelekasutus. Näiteks on Karksi elanikke nimetatud ubamulkideks, Helme kihelkonna inimesi kama-mulkideks ja Porkuni inimesi Porkuni pörsavarasteks. Eriti palju pilke- ja hüüdnimesid on olnud Hiiumaal: odratolgu-sed, vandiraiujad ja kohvilähk-rid on vaid mõned näited. Kuidas on kutsutud Haapsalu ja Läänemaa lähiumbruse elanikke? Läänlaste kohta on öeldud lääne lullid. Siinkandis on aga peamiselt elanud junlased. Folklorist Mari-Ann Rimmel on oletanud, et sõnaga „junn” on tahe-

tud rõhutada pilgatava väiksust või tühisust. Näiteks Ridalas on olnud mudajunlased, Karusel metsjunlased, Koongal puujunlased ja hapukäki junlased, Mihkli kihelkonnas paejunlased, sest „seal oo pae maa ja müivad paasi”. Kirbla kiriku ümbruse elanikke on nimetatud kortsjunlasteks, kuna sealsetel inimestel olid „seoksed kordudega või kortsudega kuued”. Lihula meeste sõimunimi oli mütsivagad.

Mitmel pool on kunagistest pilke- ja hüüdnimedest saanud osa kohalikust identiteedist. Samas on paljud niusugused nimed tänaseks ununenud või ununemas. **MONIKA UNDO**

Väiketeatrid tulevad Lääne-Nigulasse

Tänaest käivitub Lääne-Nigulas teatriõhtute sari, mis toob kultuuri- ja külamajadesse kuus etendust.

„Võntkülas lähebki uuesti lahti,” ütles väike- ja projektiteatrite liidu üks eestvedajaid Kadri Lukk (pildil) Lääne Elule eile. Taolise sarja töö väike- ja projektiteatrite liit Lääne-Nigulasse ka mullu, kui seal nägi nelja etendust. Sari osutus menukaks ja pärjati Lääne-Nigula aasta kultuuriteo tiitliga. „See

andis jaksu jätkata. Eesmärk on tuua teater maale taskukohase hinnaga, nii et pilet jääks alla 30 euro,” ütles Lukk.

Täna perepäev, Imp-roateatri etendus „Kaadreid päriselust” ja kontsert (Katrin Mandel ja Tõnu Timm) Võntkülas on lausa tasuta. Piletita pääseb teatrisse samuti 17. septembril Ristil, kus õpilastega kohtub lastekirjanik Kätlin Vainola ja etenduse „Alguse asi” annab teater Sõber.

Luki sõnul oli huvitav otsida ja leida sarja jaoks mängupaiku väljaspool suuremaid keskusi. „Väikestes külates on väga põnevaid kohti,” ütles ta. Septembris mängib LendTeater Lääne-Nigula kogudusemajas, enne etendust kõneleb kihelkonna ajaloost Lään-Nigula vallavolikogu liige ja kodu-uuriija Mikko Lõhmus.

Lukk nimetas ühe huvitavama mängupaiga ja etendusena Laikmaa muuseumis mängitavat luulelavastust Anna Haavast (teater Must JaAm). Lavastus on paiga-

ga seotud – Laikmaa pargis kasvab Anna Haava nimeline puu.

Oktoobris tuleb Pürksi kultuurimaja Piibe teater lavastusega „Mina, Sikenberg” – lustlik kõrtsilugu viib vaatajad Tammisaare „Tõe ja õiguse” radadele, aga Pearu prototüübi Jakob Sikenbergi vaatenurgast.

Sarja lõpetab 21. novembril Teoteater lavastusega „Värvuke” ja et sari liiga äkilist lõppu ei saaks, järgneb etendusele kohutamine näitlejate ja lavastajaga. **KAIE ILVES**

● KLUBI UUESTISÜND

Läänemaa jalgpalliklubi sai uu

Läänemaa jalgpalliklubi on selja taha jätnud poolteist aastat kestnud madalseisu ja kolm mängu järjest võitnud. Klubile andsid uu

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

„Selliseid väravaid lütiakse Eestis ainult Premium liigas,” ütles Läänemaa JK eelmises mängus Fábio Martinsi löödud värava kohta Lõuna-Läänemaa jalgpallitreener Jaanus Getreu. „Nüüd on see meie staadionil ja see on nii äge.”

Kuid veel kaks kuud tagasi oli Läänemaa jalgpalliklubi lõpetamise äärel. Võistkonnal polnud pikalt olnud peatreenerit ega liidrit ning mängu kaotati järjest. Jaanipäeva eel võttis meeskond vastu ka loobumiskaotuse ja mõtles sootuks lõpetamise peale.

Uue hingamise andsid jalgpalliklubile juulis siia saabunud välismängijad ja -treener. „Nagu juba detsembris ütlesin, on lihtsam tuua treener Lõuna-Euroopast kui Tallinnast. Nüüd see realiseerus,” ütles klubi juht Triin Vellemäe.

Ehkki platsil on kolm välismängijat, on treeninguil neid kokku 13. Mängijaid on Portugalist, Brasiiliast, Kanadast, kuid peagi liiguvad edasi teiste riikide klubidesse mängima.

„Nad toovad meile jalgpallikultuuri, mida meil ei ole,” ütles Vellemäe. „Kahe nädalaga tuli Eesti mängijate mängupildis suur muutus, sest neid, kellega mängitakse, ei ole mitte kolm, vaid 13.”

Läbimõeldud treeningud

On neljapäeva õhtu. Nädala neljas trenn on algamas. Ligi 30 meest teevad staadioni muruväljaku ääres iseseisvalt soojendust ja kõksivad palli. Kaks mängu võiduni tüürinud Hispaanias pärit treener David Cabildo García loatab treeningvahendeid staadioni muruväljakule laiali.

Trenn algab minuti pealt. Getreu sõnul on näha, kuidas kõik on läbi mõeldud. Treenitavate kehakeelest on aru saada, et nad tahavad trenni teha. Ehkki vahepeal hakkab García võistkonnale harjutusi selgitama hispaania keeles, saavad kõik käsklustest aru ja teevad kaasa, nagu naerul.

Enne Haapsalu meeste treenimist oli García treener Aafrikas ja Lähis-Idas. „Tulin Euroopasse tagasi ja sain pakkumise,” ütles García siia sattumise kohta.

Pakkumise tegid Garcíale siinse jalgpalliklubi Portugali partnerid Ricardo Piedade ja Gaspar Wallison. Nendega tutvus Vellemäe mullu septembris, eelmisel hooajal klubis mänginud brasiillase Pedro Henrique Monken Xavieri Eestis elanud jalgpallitreenerist sugulase kaudu. „Tema viis meid kokku, rääkis, et Haapsalus on hea infra, inimene, kes palju panustab ja tal on abi vaja,” ütles Vellemäe. „See oli väga ambitsioonikas projekt,” ütles García. Ta ütles, et tema eesmärk on teha klubi paremaks.

García sõnul on Läänemaa jalgpalliklubi mängijad väga lugupidavad, neil on tugev füüsis ja nad tahavad kõvasti töötada. Areneda on tema sõnul vaja tehniliselt ja taktikaliselt, siis tulevad ka paremad tulemused. Eesmärk on hoida võistkond liigas ja muuta klubi tugevamaks. „Lähene mängu mängult. Eesmärk on järgmine mäng võita,” ütles García.

García on meeskonna juures novembri lõpuni. Veel on

Läänemaa JK uued mängijad

David Cracel

- 21 aastane.
- Jalgpallimängu alustas nelja-aastasena.
- Läbinud SC Braga noortesüsteemi.
- Mänginud mitmes Portugali klubis.
- Esindanud Läänemaa jalgpalliklubi kolmes mängus.

Fábio Martins

- 21 aastane.
- Jalgpallimängu alustas kolmeaastasena.
- Läbinud SC Braga ja Gil Vicente noortesüsteemid.
- Mänginud Šveitsi klubis FC Locarno, kus sai liigatiitli.
- Esindanud Läänemaa jalgpalliklubi kolmes mängus.
- Löönud Läänemaa jalgpalliklubi eest kuus väravat.

Rodrigo Silva

- 22aastane.
- Jalgpallimängu alustas nelja-aastaselt Sporting CP akadeemias.
- Mänginud Portugali, Saksamaa ja Kreeka klubides, näiteks Olanenses, FC Portos, Farenenses ja Rio Aves.
- Esindanud Läänemaa jalgpalliklubi kolmes mängus.
- Löönud Läänemaa jalgpalliklubi eest kolm väravat.

Uus treener

David Cabildo García

- 37aastane.
- Olnud treener Hispaanias, Inglismaal, Colombias, Liibanonis, Saudi Araabias, Kamerunis ja Liibüas.
- Treenib Läänemaa jalgpalliklubi kolmandat nädalat.
- Leping kestab novembri lõpuni.

plaan, et enne lahkumist treenib ta kord nädalas ka naiste võistkonda.

Uus algus

Järgmise hooaja lõpuni on klubi sõlminud lepingu aga kolme portugallasega – David Craceli, Fábio Martins ja Rodrigo Silva. Ehkki jalgpalliklubides on välismängijad tavaline nähtus, pole tavaline, et need on väikelinna väikeklubis.

Vellemäe sõnul valiti mängijad just Läänemaa jalgpalliklubi silmas pidades ning neil polnud varasemat koduklubi.

Välismängijad ütlesid kui ühest suust, et nad on siin selleks, et oma jalgpallurikarjäär üles ehitada ja samal ajal ka Läänemaa jalgpalliklubi aidata. „See on ambitsioonikas projekt ja karjääri alustamiseks hea koht, kust tõusma hakata,” ütles Silva.

Silva sõnul on Portugali jalgpallis tihe konkurents ja seal on keeruline karjääri alustada. „Keerulisem kui Eestis,” ütles ta.

Sama juttu rääkis ka Martins. „Meeldis pakkumine, mis tehti. See on ambitsioonikas projekt,” ütles ta.

Et pärast välismängijate saabumist on võistkond paremaks läinud, ütles ka Silva. „Tiim on palju parem kui esimestel kordadel. Meil on sama eesmärk: tahame võita,” ütles ta.

Igas trennis on kohal ligi 30 meest, kes treenivad suurima rõõmuga.

Läänemaa jalgpallureid treenib hispaanlane David Cabildo García.

Võõrmängijad on länlastele andnud uut hoogu ja soovi

le hingamise

le hingamise siia saabunud välismängijad.

3 X MALLE-LIISA RAIGLA

ri hästi mängida.

„Natuke professionaalsuse hõngu on tunda. Ikkagi välismaa mängijad annavad midagi muud juurde kui ainult enda kodukan-di poistega mängida,” ütles Läänemaa jalgpalliklubi mängija Mauri Siider.

Tema sõnul on klubis tunda uut hoogu. „Hooaeg hästi ei alanud, aga siis tulid poisid välismaalt ja kõigil on uus hingamine,” ütles Siider.

Varem treeniti paar-kolm korda nädalas, aga nüüd pea iga päev. Vaid võistluse järel on puhkepäev. „Trenne on rohkem ja kohal käimine on parem,” ütles Siider. „Lõpuks on see harjumise asi.”

Vellemäe sõnul lähebki jalgpallimängu isu ära, kui poolteist aastat järjest kõik mängud ainult kaotad. „Jalgpall peab *fim* olema,” ütles Vellemäe. Ja seda lõbu on välismängijad meeskonnale juurde toonud.

Et praegu on koos mängimas mitme rahvuse esindajad, on hea ka García sõnul. Tema sõnul annavad kõik rahvused midagi jalgpalli juurde.

„Nende jalgpalligeen on teine, seda ei saa õppida,” ütles Getreu.

Kodus peab võitma

Pärast pikka madalseisu andsid esimese positiivse tõuke klubiga tegelema hakanud partnerid. „Portugali partnerid ütlesid, et see on teie koduväljak, kuidas saate lasta kellelgi teisel siin võita,” rääkis klubi juht Triin Vellemäe.

● Varem treeniti paar-kolm korda nädalas, aga nüüd pea iga päev. Vaid võistluse järel on puhkepäev.

Nüüd ongi pärast suvist pausi klubil olnud vaid kodumängud ning need kolm on kõik võidetud. Täna läheb klubi taas koduväljakul vastamisi Rakvere klubiga, nädala pärast Tabasaluga. Seejärel mängitakse üle pika aja võõrsil, Keilas.

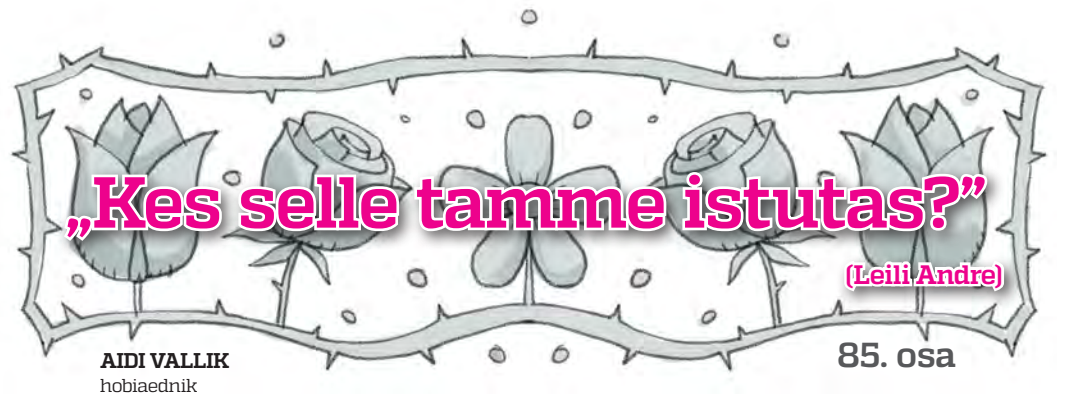
Kõik klubi liikmed ütlevad kui ühest suust, et edasi minnakse sammhaaval ja eesmärk on iga mäng võita.

Ehkki 19 mängu järel on klubi veel turniiritabelis viimasel kohal, siis 11 mängu on ees – ehk 33 punkti on võimalik veel teenida ja kõike võib juhtuda.

„Kui oma probleemide tõttu kaotasime ja kaotasime ja siis hoobilt võitma hakkasime, äratasime tähelepanu. Ega siis kolm mängijat ei mängi platsil. Platsil mängib meeskond,” ütles Vellemäe.

Välismängijad ei ole mõju avaldanud mitte ainult klubi esindusmeeskonnale, vaid ka järelkasvule. Vellemäe sõnul saabub talle iga päev küsimusi, kas lapsi saab jalgpallitreeninguile tuua; väikesed fännid on tihti ka tribüünidel trenne vaatamas.

Getreu lisas, et seda tuleb hoida – muidu on välismängijate mõju hetkeline, kuid noortele välismängijate kaudu eeskuju andmine annab kogu klubile suurema tõuke.

Vägevad aedhortensiad

Praegu on aeg, kus heas elujõus aedhortensiad küünitavad end üle aedade piiluma ja püüavad pilke lillepeenardes. Seepärast ei saa neist pikemalt kirjutamata jätta, kuigi aasta eest ma hortensialiikidest üldise ülevaate juba andsin. Nimelt kasvatatakse Eesti aedades ju tervelt kolme liiki hortensiaid umbes 75-liigilisest perekonnast, ja need kolm liiki näevad üsna erinevad välja, käituvad aias erinevalt ning vajavad natuke erinevat hooldust. Nüüd jõuabki neist kõigest põhjalikumalt rääkida.

Aedhortensiad, *Hortensia paniculata*’d, on meil kasvatatavatest hortensiatest kindlasti kõige suuremad ja uhkema. Nad on täiesti külma-kindlad. Enamik sorte suudab rõõmsalt kasvatada 1,5–2 m kõrgeks lopsakaks põõsaks ning katutada terveks sügiseks umbes jaanalinnumuna-suuruste ja -kujuliste tihedate õiekobaratega. Kuid aedhortensial on palju ka mõõduka kasvuga, umbes 80 cm kõrguseks sirguvaid sorte, mis passivad hästi lillepeenra täienduseks. Ja on veel mõni sort, mis võib kasvatada isegi kolmekuni neljameetriseks, nii et on täiskasvanuna umbes sirelisuurune. Võimsad õitsejad on nad aga kõik, selles ei maksa kahelda.

Millegipärast ajab Facebooki aiagruppides osa aiapidajaid aedhortensia segamini puishortensia ja võibolla ongi hea nende erinevusi selgitada. Meie aedades juba nõukogude ajal kasvanud hortensiapõõsad, mis laiendavad ennast juure juurest mulla seest kõrvalvõrsetega ja kasvavad 1–1,2 m kõrgeks, on puishortensiad. Puishortensiate õisikud on lamedamad ja kerakujulised ning nende õied ei muuda õitsemise jooksul oma värvi. Nende lehedki on teistmoodi: laiemad ja ümaramad.

Aedhortensia lehed on kitsamad ja teravnevad tipu suunas. Õisikud on koonusjad või munakujulised, kuigi sorditi võib siingi olla erandeid. Ning aedhortensiatel on palju sorte, mille õite värv muutub õitsemise jooksul. Enamasti puhkeb õisik lumi- või rohekasvalgena ning õitsemise edenedes muutub roosakamaks kuni päris roosaks või isegi punaseks. Kuigi, tõsi, ka aedhortensial on rida sorte, mille valge värv püsib jäävalt valge. See on siis sordikirjelduses kirjas. Peale selle ei laienda aedhortensiapõõsad ennast juurevõsudega. Tema oksad kasvavad välja juurekaelalt ja hargnevad vanemate okste külgpungadest. Niisugust massiivset laia võrsemätast, nagu on puishortensial, aedhortensial ei ole.

Aedhortensia jõudis Eesti aedadesse puishortensiaist palju hiljem, küllap sellepärast on nende vahel vahet tegemiseks nii, nagu on. Et nõukogude ajal aianduskaubandust eriti ei olnud, vaid mõni üksik aiand tegeles dekoratiivtaimede paljundamisega, ei jõudnud aedhortensia sordid väga kaua meie iluaiaandusse. Ainuke aedhortensia sordina paljudat mõnes aiandis igivana, 1867. aastal aretatud kuulsat „Grandiflorat” ja seda leidis vaid tõeliste entusiastide aedades. „Grandiflora” on muidugi võimas põõsas, täiskasvanuna on tal kõrgust 2–3 m ja laiust ka umbes paar meetrit jagu. Tema õisikud on kitsamad koonusekujulised ja nende pikkus võib olla kuni 35 cm. „Grandiflora” puhkeb kreemikasvalgena, edeneb lumivalgeks, siis järjest roosakamaks, kuni lõpuks võtavad õied kummalise rohekas-punase või punakasroheka värvi.

Taasiseseisvumisaial taasärkanud taimekaubandus tõi lõpuks selle sordi kõrvale hulganisti uusi sorte. Praegu on igal aastal Eestis kõigi taimemüüjate peale kokku müügis kolm- kuni viiskümmend eri aedhortensia sorti, nii et on, mille vahel valida, kuigi ega see peataolek, et mida võtta, mida jätta, pole kirglikule iluaednikule samuti kerge.

Järgnevalt kirjeldan aedhortensiasorte, mida Eesti aianduspoodides rohkem liigub ja mille kohta on ka kasvatamiskogemusi kirja pandud või suusõnal jagatud.

Aedhortensia.

VIKIPEDIA

Aastal 2005 Prantsusmaal aretatud sort „Vanille Fraise”, sünonüümiga „Renhy”, on nüüdseks Eestis väga laialt levinud. Ta on püstise kasvukujuga umbes 1,5–1,8 m kõrge põõsas, mille õied on avanedes kreemikasroosad, kuid muutuvad väga ruttu heleroosaks. Kui saabuvad esimesed öökülmad, muutuvad õied valgeks, kuid nende servadesse jäävad ikkagi efektsed tumeroosad kandidid.

„Wim’s Red” on Belgiast pärit, samuti üsna uus sort, aga juba pakub Facebooki aiagruppides palju kõneainet, järelikult on ta olemas paljudel. Mõnigi, kuigi veel õige väikse põõsana. Tal on kena ümarik kasvukuju, ning nii läbimõõdus kui ka kõrguses öeldakse ta kasvavat 1,5 m kõrgeks. Tema uhkustab juba kevadel oma tumepunaste võrsetega, mis noorte väikeste lehtede vahelt vahvasti välja paistavad. Ta on üks varasemaid õitsejaid aedhortensiate hulgas, alustades sellega juba juulis: õied puhkevad lumivalgetena, muutuvad mõne nädalaga roosaks, siis võimsalt tumepunaseks. Ka tema lehestik vahetab sügisel värvi ja läheb ilusaks kuld kollaseks. See sort on niiskuse suhtes nõudlikum kui teised, kuival ajal tuleb teda kindlasti külluslikult kasta.

Ka „Limelight” on populaarne, 2001. aastal Hollandis registreeritud sort. Nagu nimigi ütleb, on tema ülisuured õied rohekas-helekollased ja õisikud väga kopsakad. Vananedes tema õied värvi märkimisväärselt ei muuda. Ta kasvab 1,8–2,5 m kõrgeks. Talle natuke sarnane on 2005. aasta USA sort „Little Lime”, millest kasvab umbes 1,5 m kõrge ja sama lai kera. Kuid tema rohekaskollakad õied hakkavad vananedes natuke purpurset tooni juurde võtma.

Aedhortensia kodukohad on Hiina, Jaapan ja Sahhalini saar, kus nad kasvavad niisketes mäestikuorgudes. Seetõttu vajavad nad meiegi aedades püsivalt parasniisket pinnast. Nad suudavad kasvatada ka neutraalsel aiamaal, kuid eelistavad siiski happelisi või nõrgalt happelisi muldi. Seega oleks hea mõte hortensia istutusauku segada tublisti rodomulda või neutraliseerimata turvast. Peale selle tuleks istutusmulda segada heal hulgal rammusat komposti või kodusõnnikut, sest lämmastikku läheb sel uhkel põõsal vaja. Ja seda enam peab istutusmuldale tähelepanu pöörama, et hiljem kasvades aedhortensia väetisi pigem ei taha, see võib nad isegi kiduma panna. Aga kui väga kastma neid peab.

Aedhortensia kasvab rõõmsalt ka päikese käes, kui seal on piisavalt niiske, kuid kõige paremini tunneb ta end kohas, kus kuumal keskpäeval temast siiski mingi vari üle liigub, või siis poolvarjus, kus päikest on päevas vaid 5–6 tundi. Mida valgem on ta kasvukoht, seda külluslikum on õitsemine. Kevadel lõigatakse raagus põõsal kõik pikemad oksad umbes 1/3 võrra tagasi, siis ta ajab pungakohtadest palju kõrvalvõrseid, mis kõik suve lõpus õitega kattuvad.

Väärtuslikuks aiataimeks teeb aedhortensia asjaolu, et ta õitseb nii hilja suve lõpus ja sügisel, kui teisi õitsejaid enam eriti palju polegi. Pealegi ei kahjusta ka sügisesed öökülmad tema dekoratiivsust. Tema toredad õisikud sobivad kivistatuna talvistes lillesaadetes ja varatavalises härmatanud aias on tema õisikud samuti silmarõõmuks. Muidugi peab aedhortensiat istutades arvestama, et tema areng on aeglane. Ta võtab enne mitu aastat hoogu, kui õige kasvutempo kätte saab. Aga siis tasub see ootamine igal juhul ära.

Lehm Ljudmilla

Tekst Aidi Vallik
Pilt Karel Rahu

lastekas

MÜTA SEENEL

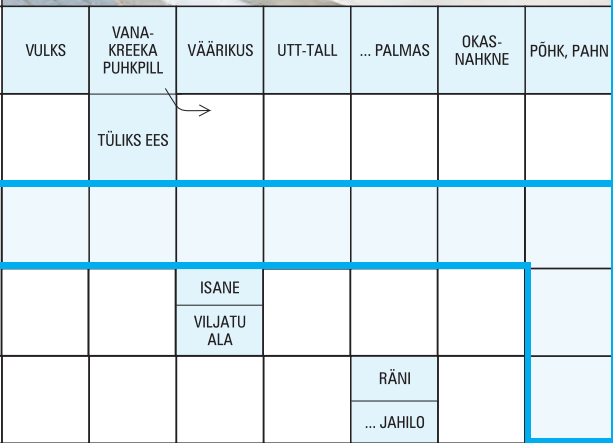
PAKSUS METSAS SEENI KORJAB
MINNA EMA, MINNA ISA.
MINNA KA ON KAASAS JA VEEL
MÜTAGI ON LISAKS.
KÕIGIL KORVIKESED KAASAS,
SEENENOAD ON TASKUS,
AINSANA VÕIB MURET TEHA
SEENEKORVI RASKUS.

SIIN ON KUKeseen JA PILVIK,
SEAL ON PURAVIKUD.
MÜTALE SIIN ÄKKI AGA
HIRM NÜÜD KÜLGE TIKUB.
NAD ON METSAS, PÄRIS METSAS,
KAS TE SAATE ARU?
MIS SIIS SAAB, KUI KOHTAVAD NAD
PÄRIS TÕELIST KARU?

LASTESUDOKU									
4								3	
		2	4						
	4					3			
	3					1			
		3	6						
1								2	

KAKURO									
	26	12				14	24	11	15
10				12		20			
23					27				
12					9		16		
						24			
11				11					
			26					26	10
			12					9	
		7					3		
	8				22				
5					6				
20						12			
14							3		

NORRA KIRJANIK		TAMPIMIS-VAHEND	KLOOSTRI-ELANIK	SAKSA K EESSÖNA	KAALIUM	KETT	VII	PEAAEGU KREEM	... KRIISA	RAADIUM	...KIRI	NAISENIMI	TÕUG PEEN-VILLALISI LAMBAID	SAMA (LD)	HINGE-PUHASTUS-ELAMUS	AMERIIT-SIUM	LAEVADE SILDUMIS-KOHT														
AGAR								EESTI KIRJANIK (EESN+N)																							
TÕUSUAEG (MAJ.)					KAUTSUKI-PUU ÜLTUNDLIKU TAJUGA INIMENE						ÕNNE OLEMA KERGELT VINI																				
SIINUS				KELLA OSA KAVAL-...						NAISENIMI KAKSIK-VOKAAL						500. ASESÖNA															
EHK		HÄSTI SIS-SE TUNGIV ISLAMIMAA VALITSEJA										ABSORBEE-RIMA KUDUMIS-MUSTER																			
NEON			NIINIME-TATUD DEKLAMEE-RIMINE			STRONT-SIUM BABÜLOONIA ELANIK			NAISENIMI NAHA-HAIGUS					MUUTMÄLU (INFO.) JOOGINÕU				VULKS TÜLIKS EES								VANA-KREEKA PUHKPILL	VÄÄRIKUS	UTT-TALL	... PALMAS	OKAS-NAHKNE	PÕHK, PAHN
TEAT. MAJANDUS-TEGEVUSEKS KASUTATAV MAA-ALA										LAUA-TENNIS SAARMAS (MURDES)						LA-BEMOLL ÜHE TOIDU VAARITAMISE NÕU															
PIDULIK ÜRITUS																															
PUHANG, SÖÖST				TASANE PIIRKOND RV KERGE-JÕUSTIKULIIT									PAIKNEMIS-PIIRKOND JUURVILI						ISANE VILJATU ALA												
KELDI PREESTER						MÕLA ...ÜTLEV (ADESSIIV)					ENNÄE TAKK (MURDES)				PIKERGUNE PARASIIT-PUTUKAS						RÄNI ... JAHILO										
UMBES		PAGARI-TOODE NÕÖR				ARGOON LIHARIBAHAUTIS			AHNELT MINEVIK								LÄHIS-INGLISE KÕRGAADLIK			LIITIUM ... LOPER				BANGLADESHI RAHA							
ÕPETAJA			SIIRAS RÕHTPEEL					PISIDETAIL ... LUTSEPP						MOBIILIRAKENDUS ASESÖNA			SEMI KEELE KÕNELEJA SAKSA MARK		JÕGI IDA-EESTIS MOLÜB-DEEN												
KEELPILL					SUUR RUUM KLASS					A. TŠEHOVI NÄIDEND ALUMIINIUM																					
NAISENIMI				KOKAKUNST D NAABER											SAATANALE OMANE VESINIK																
LOGELEMINE							TUJU ON ... (KEHV)							LÖÖTSPILL																	

E 31. august

00:10 Grace **01:40** Luna Rossa
02:15 ERR.ee uudised **06:15** 4x4. Aafrika **06:45** Terevisioon
09:10 Terevisioon **11:30** Laske mind lavale **12:20** 4x4. Aafrika **12:45** Maahommiku lood. Porsched kolhoosilaudas **13:00** La Promesa **14:00** Pariis, Anney ja Côte d'Azur **14:45** Sinu kätes **15:40** Mõrvad põhjas **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Hapud kurgid **20:30** Nukuvalitsus **21:00** Aktuaalne kaamera **21:30** Sport **21:40** Ukraina stuudio **22:10** NATO telgitagused: võitlus Putini peatamiseks **23:00** Marlow' mõrvaklubi **23:45** Ringvaade

00:20 Trooja **03:10** Sandhamni mõrvad **05:00** Galileo **05:50** Postimees.ee **06:00** Suverepor-ter+ **06:30** Telehommik **09:10** 15 küsimust **09:45** Telehommik **12:40** Viimane võmm **13:40** Kuldvillak **14:15** Küladetektiivid **15:15** Kevad südames **16:15** Kellele kuulub su süda? **17:00** Proua Fazilet ja tema tütreid **18:00** Õhtul **19:00** Reporter **20:00** 15 küsimust **20:35** Sajandi pulmad **21:35** Mis teil siin head on? **22:35** Õhtul **23:35** Kaks Kanget Kagu-Aasias

01:10 Midsomeri mõrvad **03:10** Normanni uskumatud seiklused **04:10** TV3 uudised **04:40** 90ndate Eesti hitikunnid **05:30** Suvesangarid **06:00** Suvesulas- sed **07:00** TV3 uudised **07:30** TV3 uudised **08:00** Laser **09:00** Märgatud Eestis **10:00** Seiklus Filipiinidel **10:30** Võimalik vaid TikTakis **11:00** Võimalik vaid TikTakis **11:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **12:30** Abikäsi **13:30** Parim versioon endast **14:30** Suletud uste taga **15:30** Suletud uste taga **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Läbi suve Taaviga **19:00** TV3 uudised **19:55** Rooside sõda **20:30** Fränk **22:50** Mõjutaja

00:50 Tantsutüdrukud **01:30** Ukraina naised **02:26** ERR.ee uudised **07:00** Mutihärra Mutik **07:10** Ella, Oscar ja Huu **07:20** Lepatriinu ja Musta Kassi ime- lised lood **07:45** Stella ja Sam **07:55** Põrsas Peppa **08:00** Karu Karla **08:05** Loomarahva TV **08:20** Hei, Kutsa! **08:25** Audrey varjupaik **08:35** Luka lustisõidu- rong **08:50** Lammas Shaun **08:55** Superkangelaste kool **09:10** Lahedad lapsed **09:55** Maailma kõige targem rahvas **10:50** Kuu – värav universumis- se **11:40** Sinised vilkurid **12:35** EPA 70. Elu parimad aastad **13:35** Oski **13:55** Oski **14:20** Oski **14:40** Oski **15:05** Oski **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Audrey varjupaik **16:10** Stella ja Sam **16:20** Buratino võtmelaul **16:25** Mina ka **16:30** Kõlakogu- ja **16:35** Loomarahva TV **16:45** Rõõmus Koll **16:50** Pips ja Popi **17:00** Rebased ja mägrad **17:10** Hei, turbod **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Doktor Panda **17:35** Lõbus koolitõe. Paul Pärt **17:40** Hiir Hops **17:45** Hiir Hops **17:55** Lammas Shaun **18:00** Lemmikbändi kogumik. Buratino ja sõbrad **18:05** Suur maalritöö **18:25** Telepoiss. ETV lastelaulud **18:45** Eesti mäng **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** 8 mm ELU **20:00** Võrsuv põlvkond **21:00** Allo Allo! **21:35** Kümme kaadrit **22:20** Aita mul seda ise teha. Montessori meetod **23:20** Ma vihkan sind **23:45** Sünnipäevatüdruk

T 1. september

00:45 Minu pere **01:15** Mõrvad põhjas **02:05** 31. jaoskond **02:25** 4x4. Aafrika **02:50** Sinu kätes **03:51** ERR.ee uudi- sed **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:05** Terevisioon **11:30** Eesti mäng **12:15** Mina, õpetaja **12:45** Elu lugu **13:00** La Promesa **13:55** Máxima **14:45** Sinu kätes **15:40** Mõrvad põhjas **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:25** Mina ka **18:30** Aktuaalne kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Impulss **20:55** Vabariigi presidend i tervitus kooliaasta alguse puhul **21:00** Aktuaalne kaamera **21:30** Sport **21:40** Esimene stuudio **22:05** Mary maailm **22:55** Laste Õülikooli rännakud **23:25** Ringvaade

00:30 Kurjuse kannul **01:20** Ted **01:55** Viimane võmm **02:50** Kü- ladetektiivid **03:45** Postimees.ee **04:00** Kellele kuulub su süda? **04:40** Õhtul **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:10** 15 kü- simust **09:45** Telehommik **12:40** Viimane võmm **13:40** Kuldvillak **14:15** Küladetektiivid **15:15** Kevad südames **16:15** Kellele kuulub su süda? **17:00** Proua Fazilet ja tema tütreid **18:00** Õhtul **19:00** Reporter **20:00** 15 küsimust **20:35** Mina oma last kooli ei pane! **21:35** Krimi **22:05** Õhtul **23:05** Kuum jälg

01:00 Uurija Inga Vilkas **01:40** Parim versioon endast **02:40** Läbi suve Taaviga **03:05** Abi- käsi **03:50** TV3 uudised **04:40** Kättemaksukontor **05:30** Ment **06:30** Rooside sõda **07:05** TV3 uudised **08:00** Laser **09:00** Märgatud Eestis **10:00** Jüri ja Gretega külast külla **11:00** Võimalik vaid TikTakis **11:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **12:30** Abikäsi **13:30** Parim versioon endast **14:30** Suletud uste taga **15:30** Suletud uste taga **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Läbi suve Taaviga **19:00** TV3 uudised **19:55** Rooside sõda **20:30** La- ser **21:30** Sotid selgeks! **22:00** Meistervargad

01:15 Tudengiohtu **02:05** Sinised vilkurid **02:55** Oski **03:20** Allo Allo! **04:01** ERR.ee uudised **07:00** Hei, turbod **07:10** Kau- boihamster Villi **07:20** Pips ja Popi **07:30** Põrsas Peppa **07:35** Doktor Panda **07:40** Hiir Hops **07:50** Hiir Hops **07:55** Saara ja Part **08:05** Audrey varjupaik **08:15** Audrey varjupaik **08:30** Stella ja Sam **08:40** Superkangelaste kool **08:55** Lõbus koolitõe. Paul Pärt **09:00** Ringvaade **10:00** Maailma kõige targem rahvas **10:50** Avalik kunst. John Kaldori projektid **11:50** Sinised vilkurid **12:45** Tantsulavastus „Metslui- ged“ **13:45** Mina, õpetaja **14:15** Džuudopoisid **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Audrey varjupaik **16:10** Stella ja Sam **16:20** Anna ja sõbrad **16:30** Kauboihamster Villi **16:40** Rõõmus Koll **16:50** Pips ja Popi **16:55** Koolitõe. Helmi Holm ja Helen Lokuta **17:00** Rebased ja mägrad **17:10** Põrsas Peppa **17:15** Kummalised linnud **17:50** Lammas Shaun **17:55** XXVI lau- lupidu „Aja puudutus. Puudutuse aeg“ **18:00** Floor paneb reeglid paika! **18:10** Tom Gatesi äge maa- ilm **18:20** Mystery Lane'i põnevad juhtumid **18:45** Eesti mäng **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Vabariigi presi- dendi tervitus kooliaasta alguse puhul (eesti viipekeeles) **19:35** 8 mm ELU **20:05** Rikkad naised ei kasva puu otsas **21:00** Allo Allo! **21:30** Kirjanduse aeg **22:15** Lahkumine Tallinnast **23:30** Ukraina stuudio

K 2. september

00:25 Minu pere **00:50** Mõrvad põhjas **01:45** 31. jaoskond **02:05** Sinu kätes **03:00** Ajavaod. Teaduse mehed **03:32** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:05** Terevisioon **11:30** Elu lugu **11:55** Presidendivalimised **14:10** Hapud kurgid **14:40** Sinu kätes **15:40** Mõrvad põhjas **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Tähelepanu! Tegemist on teadusega **20:05** Pealtnägija **20:55** Head saated iga päev **21:00** Aktuaalne kaamera **21:30** Sport **21:40** Esimene stuudio **22:05** Siit ta tuleb, Roosi **23:30** Ringvaade

00:00 CSI: Vegas **00:50** Viimane võmm **01:45** Küladetektiivid **02:40** Mis teil siin head on? **03:30** Postimees.ee **04:00** Kellele kuulub su süda? **04:40** Õhtul **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:10** 15 küsimust **09:45** Telehommik **12:40** Viima- ne võmm **13:40** Kuldvillak **14:15** Küladetektiivid **15:15** Kevad südames **16:15** Kellele kuulub su süda? **17:00** Proua Fazilet ja tema tütreid **18:00** Õhtul **19:00** Reporter **20:00** 15 küsimust **20:35** Kiki- lipsuga mässaja **22:50** Õhtul **23:50** Harry Wild

00:55 Alaska uudised **01:50** La- ser **02:50** Sotid selgeks! **03:20** Läbi suve Taaviga **03:50** TV3 uudised **04:40** Kättemaksukon- tor **05:30** Ment **06:30** Rooside sõda **07:05** TV3 uudised **08:00** Laser **09:00** Märgatud Eestis **10:00** Laser **11:00** Võimalik vaid TikTakis **11:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **12:30** Abikäsi **13:30** Parim versioon endast **14:30** Suletud uste taga **15:30** Suletud uste taga **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Läbi suve Taaviga **19:00** TV3 uudised **19:55** Rooside sõda **20:30** Unistuste pulmapidu **21:30** Iluretk **22:30** Deemonid

00:00 Teekond emaga **01:55** Sinised vilkurid **02:45** Oski **03:10** Allo Allo! **03:43** ERR.ee uudised **07:00** Hei, turbod **07:10** Rebased ja mägrad **07:20** Pips ja Popi **07:30** Kummalised linnud **08:00** Floor paneb reeglid paika! **08:10** Kauboihamster Villi **08:25** Anna ja sõbrad **08:30** Hei, Kutsa! **08:35** Stella ja Sam **08:50** Rebased ja mägrad **09:00** Ringvaade **09:55** Impulss **10:55** Presidendivalimised **2026** (eesti viipekeeles) **11:55** Presi- dendi valimised **14:10** Esimene stuudio **14:35** Rikkad naised ei kasva puu otsas **15:30** Operat- sioon Ai **16:00** Audrey varjupaik **16:10** Stella ja Sam **16:20** Anna ja sõbrad **16:30** Kauboihamster Villi **16:45** Hei, Kutsa! **16:55** Rõõmutirts **17:00** Rebased ja mägrad **17:10** Mutihärra Mutik **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:55** Lammas Shaun **18:00** Floor paneb reeglid paika! **18:10** Tom Gatesi äge maailm **18:20** Mystery Lane'i põnevad juhtumid **18:45** Eesti mäng **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** 8 mm ELU **20:00** Loomariigi lapsevanemad **21:00** Allo Allo! **21:30** MEIE BINGO! **22:15** Kättemaks **23:05** Intiime linn

N 3. september

00:35 Minu pere **01:00** Mõrvad põhjas **01:50** 31. jaoskond **02:15** Sinu kätes **03:10** Ajavaod. Teaduse mehed **03:42** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:05** Terevisioon **11:30** Elu lugu **11:55** Presiden- divalimised **14:15** Minu pere **14:45** Sinu kätes **15:40** Mõrvad põhjas **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Kuus vaadet disainile **21:00** Aktuaalne kaamera **21:30** Sport **21:40** Esimene stuudio **22:05** Uus ar- hitektuur **22:35** Bettany Hughesi suur reisituur. Pariisist Rooma **23:20** Pealtnägija

00:45 Siberi võmm **01:40** Küladetektiivid **02:35** Krimi **03:05** Mina oma last kooli ei pane! **03:55** Postimees.ee **04:00** Kellele kuulub su süda? **04:40** Õhtul **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:10** 15 küsimust **09:45** Telehommik **12:40** Päris- elu lood: Eesti pilpakülad **13:40** Kuldvillak **14:15** Küladetektiivid **15:15** Kevad südames **16:15** Kellele kuulub su süda? **17:00** Proua Fazilet ja tema tütreid **18:00** Õhtul **19:00** Reporter **20:00** 15 küsimust **20:35** Ööküaline. Hannes Hanso **21:35** Tõde või hullus? **22:05** Õhtul **23:05** Heeringas Veenuse õlal **23:35** Maailm täis luksust

01:00 Kutsuge Cobra 11 **02:55** Unistuste pulmapidu **03:50** TV3 uudised **04:40** Kättemaksukon- tor **05:30** Ment **06:30** Rooside sõda **07:05** TV3 uudised **08:00** Laser **09:00** Märgatud Eestis **10:00** Iluretk **11:00** Võimalik vaid TikTakis **11:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **12:30** Abikäsi **13:30** Parim versioon endast **14:30** Suletud uste taga **15:30** Suletud uste taga **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Läbi suve Taaviga **19:00** TV3 uudised **19:55** Rooside sõda **20:30** Kilu seljakotis: Rongiga Veneetsiasse **21:30** Siirraga Inglismaale **22:30** Koer

00:00 Järgmine ring **01:50** Si- nised vilkurid **02:45** Oski **03:05** Allo Allo! **03:43** ERR.ee uudised **07:00** Mutihärra Mutik **07:10** Rebased ja mägrad **07:25** Floor paneb reeglid paika! **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi ime- lised lood **07:55** Kauboihamster Villi **08:05** Tom Gatesi äge maa- ilm **08:20** Põrsas Peppa **08:25** Rõõmutirts **08:30** Hei, Kutsa! **08:35** Stella ja Sam **08:50** Rebased ja mägrad **09:00** Ringvaade **10:00** Maailma kõige targem rahvas **10:55** Võrsuv põlvkond **11:55** Sinised vilkurid **12:45** MEIE BINGO! **13:30** Esimene stuudio **13:55** Jaan Rannap saates „Osoon“ **14:10** Salu Juhan ja ta sõbrad **15:00** Agu Sihvka annab aru **15:30** Koolitants esitleb, jäljed **15:55** Piip ja Tuut. Kõõgiviljateater. Lehma matus **16:00** Audrey varjupaik **16:10** Luka lusti- sõidurong **16:20** Sam ja Julia **16:30** Kauboihamster Villi **16:40** Väike täitsa suur poiss **16:45** Hei, Kutsa! **16:55** Puu ja mesi- lane **17:00** Ella, Oscar ja Huu **17:10** Mojo masinavärk **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lucas **18:00** Superkange- laste kool **18:15** Lammas Shaun **18:20** Muumioru lood **18:45** Eesti mäng **19:15** Kultuuriuudi- sed **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** 8 mm ELU **20:00** Elu all- pool nulli. Kanada **20:45** Osooni lood. Säga uuringud **21:00** Allo Allo! **21:30** Kodukäijad **21:55** Louise Violet **23:45** Täheleav

R 4. september

00:10 Ringvaade **01:10** Minu pere **01:40** Mõrvad põhjas **02:30** 31. jaoskond **02:50** Sinu kätes **03:45** Ajavaod. Teaduse mehed **04:14** ERR.ee uudi- sed **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Eesti mäng **12:15** Õpetaja. Luule Sulg **12:40** OP lood **13:00** La Promesa **13:55** Prillitoos. Reet Linna intervjuu Anne Ermiga **14:10** Minu pere **14:40** Sinu kätes **15:40** Mõrvad põhjas **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Maitserännak Kuubal **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Ühe pere muusika **19:30** Meie hõimlased **20:00** Ainulaadne aastakäik **21:00** Aktuaalne ka- mera **21:20** Sport. Sport **21:35** Baltimaade ooperigala **23:40** Ringvaade

00:35 Mina oma last kooli ei pane! **01:25** Siberi võmm **02:20** Küladetektiivid **03:10** Ööküaline. Hannes Hanso **04:00** Kellele kuulub su süda? **04:40** Õhtul **05:30** Reporter **06:30** Telehom- mik **09:10** 15 küsimust **09:45** Telehommik **12:40** Südamesoov **13:40** Kuldvillak **14:15** Külade- tektiivid **15:15** Kevad südames **16:15** Kellele kuulub su süda? **17:00** Proua Fazilet ja tema tütreid **18:00** Õhtul **19:00** Reporter **20:00** 15 nädalalõpu küsimust **20:35** Vösavinkel **21:10** Žiguliga isamaal **21:40** Minu kooliaeg **22:40** Kõök **23:10** Õhtul!

00:35 West Side Story **03:50** TV3 uudised **04:40** Kättemak- sukontor **05:30** Ment **06:30** Rooside sõda **07:05** TV3 uudised **08:00** Laser **09:00** Märgatud Eestis **10:00** Iluretk **11:00** Võimalik vaid TikTakis **11:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **12:30** Abikäsi **13:30** Parim versioon endast **14:30** Suletud uste taga **15:30** Suletud uste taga **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Läbi suve Taaviga **19:00** TV3 uudised **19:55** Rooside sõda – tähtede eri **20:30** Kariibi mere piraadid: Musta Pärli needus **23:25** Lohista ta lavale

00:55 Ma vihkan sind **01:20** Laulmise rөөm **02:50** Oski **03:15** Allo Allo! **03:47** ERR.ee uudised **07:00** Mojo masinavärk **07:10** Ella, Oscar ja Huu **07:20** Põrsas Peppa **07:25** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Kauboihamster Villi **08:00** Sam ja Julia **08:10** Hei, Kutsa! **08:15** Anna ja sõbrad **08:25** Audrey varjupaik **08:35** Audrey varjupaik **08:45** Luka lustisõidu- rong **09:00** Ringvaade **10:00** Maailma kõige targem rahvas **10:50** Hämmastavad hotellid **11:40** Sinised vilkurid **12:35** Annika **13:25** Esimene stuudio **13:45** Südameasjad **14:00** Maailma noorte tsirkuseartistide festival **15:20** Carlos Ukareda **15:30** Ninjakunstnik **16:00** Audrey varjupaik **16:10** Luka lustisõidurong **16:20** Sam ja Julia **16:30** Kauboihamster Villi **16:40** Väike täitsa suur poiss **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Puu ja mesilane **17:00** Ella, Oscar ja Huu **17:10** Mojo masinavärk **17:20** Põrsas Peppa **17:25** Hambutu laul. Laulupesa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi ime- lised lood **17:50** Lucas **18:00** Superkangelaste kool **18:15** Kui ma oleksin suur **18:20** Muu- mioru lood **18:45** Eesti mäng **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** 8 mm ELU **20:00** Looduses Simon Reeve'iga **21:00** Allo Allo! **21:30** Mississippi hääled **22:00** Elluas- tuja **23:45** Tantsutüdrukud

L 5. september

Vahemerel täieliku päikesevarjutuse jahil

3.
osa

AIVAR ÕEPA

Piibli kohaselt pakkus Jeesus viimasele õhtusöömaajal veini ja murdis leiba. Selle anuma edasisest saatusest, millest ta veini pakkus, pole midagi teada, mis jätab püha esimese armulauakarika trooni valla kõigile kandidaatidele. València katedraalis hoitav karikas on ent ilmselge peapretendent.

See karikas on välja uuristatud punasest ahhaadist, on 9 cm läbimõõdus ja koos jalaga 17 cm kõrge. Jooginõu pärineb tõenäoliselt Levandi või Egiptuse töökojast ajavahemikus 2. sajand eKr kuni 1. sajand pKr, olles seega ajalooliselt õiges vahemikus. Karika kohta on esimesed märkmed inventariloeteludes tehtud siiski alles tuhat aastat hiljem. Igal juhul on karikat oma missadel kasutanud paavstid Johannes Paulus II ja Benedictus XVI.

Hoopis teise algupäraga nõu on püha graal. Arimaatia Joosep, mees, kes Jeesuse Kristuse ristilt maha võetud keha puhtasse kangasse mässis ja ta matmiskambrisse (tõenäoliselt enda omasse) viis, kogus sellesse anumasse väi-

Püha karikas València katedraalis.

2 X AIVAR ÕEPA

detavalt Jeesuse haavadeest voolanud verd. Sellest karikast hakkasid esimestena suure suuga pajatama 12.–13. sajandi romantiliste rüütlilugude autorid. Mõne autori sõnul olla Joosep viinud karika Rooma Britannia provintsi, kus see aga kaotsi läinud, mistõttu tuli kuningas Arthuri ja tema ümarlaurüütleil seda otsima hakata.

Püha graali tiitlile on samuti mitu pretendent, kuid need on üldjoontes samad, sest mil-

lgi ajaloos on nii esimese armulauakarika kui ka püha graali lood omavahel kokku põimunud. Siingi juhib võistlust pika edumaaga València katedraali karikas.

Karikas asub València katedraali ühes nurgakabelis ning on ümbritsetavate ilustustega võrreldes tagasihoidlik ja isegi raskesti märgatav. Kabeli leiab aga kergesti selle ümber tungleva rahvamassi järgi.

Veel võib katedraalis Borgiate dünastiasse kuulunud jesuiidi Francisco Borgia kabelis imetleda kaht Goya teost ning peakabelis renessansiaegsete freskodega kaunistatud lage. Nende freskodega on huvitav lugu: 17. sajandil otsustas üks piiskop, et kabel pole piisavalt kullakarvaline ja vajab n-ö värskendust. Nii peideti pildid barokseid kuldseid nikerdusi täis ripplae alla ja tulid sealt juhuslikult jälle lage-

• **Karikas asub València katedraali ühes nurgakabelis ning on ümbritsetavate ilustustega võrreldes tagasihoidlik ja isegi raskesti märgatav.**

València keskurt.

dale alles selle sajandi alguses renoveerimistööde käigus.

Augustileitsakust hoolimata on katedraali piletikassasse pikk järjekord, aga selle äraseismine tasub kindlasti ära. Lühema järjekorra ja odavama piletiga pääseb katedraalist eraldi asuvasse kellatorni, mille nimi on Miguelete. Torn on nimetatud ühe kella järgi kolmeteistkümnest, selle, mida igal täistunnil lüüakse.

Katedraalist mõnesaja sammu kaugusel leiab València kesklinna hoone, mis on üks suurepäraseid València *art nouveau* arhitektuuri näiteid kõrgete lagude ja uhkete vitraazakendega. Selles 20. sajandi alguse stiilis uhkeid hooneid on linnas veel: kalaturg sadamas, postkontor, peamine raudteejaam, kohaliku omavalitsuse hoone jt.

Järgneb

SUDOKUD

		2		9		8		
1	3						7	9
		4				1		
			1	6	4			
9				7				1
			9	8	3			
		9				2		
5	4						8	3
		1		3		5		

	3	5	8		6	7	1	
				1				
			5	4	3			
	8						7	
9			2		8			1
	1						5	
			1	3	5			
				7				
	7	3	6		9	1	4	

KUHU MINNA

• **VALGE DAAMI AEG**
29.–30. augustil, vt kava valgedaam.ee.

• **KONTSERT**
Haapsalu kultuurikeskuses:
4. septembril kl 16.30 Tuta kontsert „Võlulaegas”.
Piletid 30.90–18.90 vastavalt istekohale.

• **MUUSEUMID**
Haapsalu linnuse muuseum
E–P kl 10–18. linnus.salm.ee.

Iloni Imedemaa teemakeskus
E–P kl 11–18. www.salm.ee.

Haapsalu raekoda
K–P kl 11–18. www.salm.ee.

Raudtee- ja sidemuuseum
K–P kl 11–17. www.salm.ee.

Ants Laikmaa muuseum
K–P kl. 11–17. www.salm.ee.

Lyckholmi muuseum ja Saare mõis
K–P 10–18.

Rannarootsi muuseum
T–L 10–18; P ja E 10–16.

Rõude muuseum
E–P 12–21.
roudemuuseum@gmail.com või telefonil 5683 1203, Maie.

Lihula muuseum
T–L 10–17. E-post: lihulamuuseum@laaneranna.ee.

Vormsi talumuuseum
E–P kl 11–17.

• **NÄITUSED**
Okase muuseumis
(Karja 24, Haapsalu):
1. korruse saalis Mare Mikoffi ja Berit Talpsepp-Jaanisoo näitus „Keskustelu – conversation” 25. oktoobrini.
2. korruse saalis püsinäitus Evald Okase loomingust.

Haapsalu kunstikoolis (Jaani 2):
majagaleriis Vändra muusika- ja kunstikooli õpetajate Maris Roosti ja Merilin Aleiniku ühisnäitus

„Sahtlist välja” 19. septembrini;
hoovigaleriis Inge Kaareti ja Margarita Eriti „Koos ja eraldi” 12. septembrini;
keldrigaleriis Moyo Eivase näitus „Mälestused tulevikust” 12. septembrini. Galeriid avatud K–P 12–18. Tasuta!

Raudtee- ja sidemuuseumis:
näitused Eesti raudtee ning telefoni, raadio ja telerite ajaloost; näitus „Muti metroo”: Euroopa esimene elektriline allmaaraudtee” 30. juunini 2027.

Keskraamatukogu (Posti 3)
laenutussaalis Pärnu portselanimaali seltsi Lüster näitus 29. augustini;
trepigaleriis Andi Vesioja fotonäitus „Läbi kaamerasilma” 29. augustini.
Lasteraamatukogus (Wiedemanni 11)
rahvusvaheline illustratsiooninäitus „Maagiline mets”.

Haapsalu linnuses:
„Pool sajandit arheoloogiat Lääne-Eestis”.

Haapsalu raekojas:
„Murtud karkude linn. Haapsalu kuurort 200”.

Haapsalu linnagaleriis (Posti 3):
K–P 12–18 Anne Parmasto ja Valeri Vinogradovi „Kahekesi” 30. augustini.

Haapsalu kultuurikeskuses (Posti 3): Põhja- ja Baltimaade koomiksinäitus „Mythbusters” 31. augustini.

Lihula muuseumis
(Lihula mõis, Linnuse tee 1):
„Lihulas sündinud loodusteadlane Wilhelm Konstantin Frommhold Petersen” püsiekspositsioonis. T–L kell 10–17.

Iloni Imedemaal:
Ilon Wiklandi illustratsioonide näitus „Röövlitütar Ronja maailmad”. Näitus „Kogu vaates. Ilon Wiklandi kollektsioon 20 aastat Haapsalus”.

Vormsi talumuuseumis (Sviby, Vormsi):
vormsirootslaste lugu ja eluolu 19.–20. sajandil. 1.–30. aug avatud K–P kl 11–17.

Ants Laikmaa muuseumis:
Kai Kaljo näitus „Isa, sulle on kiri”.

• **RAAMATUKOGUD**
Keskraamatukogu (Posti 3) ja lasteosakond (Wiedemanni 11):
E–R 10–18, L 10–15, laenutuspunkt (Kastani 7) T 14–17, R 11–14. Iga kuu viimane reede suletud.

Uuemõisa raamatukogu (Ehitajate tee 3, Uuemõisa)
T, N 10.30–13.30, 14–18.30, L 10–15.

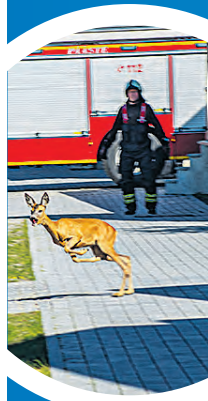
Asuküla raamatukogu (Mägari küla):
T, K 10–18; N 10–16; R 9–15. Kuu 2. ja 4. laupäev 9–15. Iga kuu viimane reede suletud.

Ridala raamatukogu (Kooli 1, Panga küla) E–R 10–17. Iga kuu viimane reede suletud. 3.–4. septembril SULETUD.

lib.haapsalu.ee.

Kohalikud uudised
seitse päeva nädalas –

**TELLIGE
DIGILEHT
JUBA
TÄNA.**

Tellimiseks võtke
ühendust meili
teel **le@le.ee**
või telefonil **473 7111**.

OST

Soov osta GAZ51. Võib vajada remonti. Võib pakkuda ka teisi vanu sõidukeid. 5672 9391.

MÜÜK

Auto- ja majavõtmete valmistamine, lukkude paigaldus ja müük. Autoraadiod ja -kõlarid. Autoalarmid. LVL OÜ, Posti 39 (veetorn), tel 473 3247 ja 507 7979.

PUIT

Kask ja kuiv puu alates 65.-, transport 3–9 ruumi. Tel 505 5203.

Müüa ehituslikku saematerjali ning voodri- ja põrandalauda. Vedu tasuta. Tel 528 2268.

Müüa 3meetrist küttepuid: must lepp, hall lepp, kask koos kohale toomisega, miinimumkogus 15 tihumeetrit. Lisainfo tel 5829 3564.

Vedu hinnas. Müüa kuiva ja märga küttepuid. Pikkus vastavalt soovile. Tel 5666 0431.

Müüa kuiva (al 80.-/ruum) ja märga (al 65.-/ruum) küttepuid. Info 5557 8483 ja 5394 0403.

Turba- ja puitbrikett, pelletid, kivisüsi, klotsid, kaminapuud. Kojuveedu tasuta. 506 8501.

LAAT

4–5. septembril kl 9–15
Rannarootsi keskuse platsil
SÜGISANDIDE LAAT.

Tulge ostma ja kauplema!
Info 5805 0167,
laadakorraldus@gmail.com.

TEENUS

Developing Ehitus OÜ

Katuste renoveerimine, fassaaditööd, majade ehitus, üldehitus.

Tagame kvaliteedi. Pakume koostööd korteriühistutele.

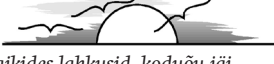
Tel 5566 1168.
E-mail:
info@developingehitus.ee.

Katuste kõrgsurvepesu ja värvimine (plekk, kivi, eterniit). Tänavakivide puhastus. Andres, 5624 1509.

Teostame majade, abihoonete ja aedade ehitusi, tänavakivide paigaldust, võtmed kätte lahendused. Dekkan.ehitus@gmail.com. Tel 5632 7955.

Hauaääriste ja -kivide paigaldus. Haudade hooldus ja muud kalmistutööd. Tel 557 3287, Jevgeni.

Puurkaevude ja maaküttekäevude puurimine ning projekteerimine. Vee- ja kanalisatsioonitööd ning septikute paigaldus. Rauaeraldus, filtrite paigaldus. Tel 521 7415, 504 2999, www.baltipuurkaev.ee.

Vaikides lahkusid, koduõu jäi nukraks, seal seisavad su lapsed...

Suure kurbusega teatame, et meie hulgast on lahkunud kallis

VALLI SAMELSELG (ORUMETS)
9.5.1944–27.8.2026.

Ärasaatmine toimub reedel, 4. septembril 2026 kell 13 koduõult. Muldasängitamine Haapsalu metsakalmistul.

Lähedased

Katuste renoveerimine/paigaldus. Plekk-, eterniit-, karg- ja bituumenkatused. Vihmaveesüsteemid, erinevate plekkide paigaldus ja üldehitustööd nii sees kui ka väljas. Saabtehtud OÜ, 5454 0423.

Ohtlike puude raie, võsalõikus ja kruntide puhastus võsast. Helista julgelt ja leiame lahenduse. Tel 5623 0373, Randy.

Fekaalivedu, septikute tühjendamine E–P, ka pühade ajal, tel 515 7000.

Ehitus- ja remonditööd. Katuseehitustööd. Katuse turvatoodete müük ja paigaldus. Vihmaveesüsteemide müük ja paigaldus. Tel 5347 7919.

Katuste, fassaadide pesu ja värvimistööd. Katuste renoveerimine/paigaldus. Paigaldame katuseredeleid ja vihmaveerenne. Töökogemust 16 aastat. kpekatuspesu.ee, tel 5638 8994.

Rakkekaevude puhastamine, süvendamine, remont ja rõngaste vahetamine. Kaevumajade ehitus ja käsi-pumpade remont. 557 4792.

Võtame vastu teie üleliigsed raamatud. Tuleme ise järele. 5615 5175.

TÖÖPAKKUMINE

Pakume Haapsalus tööd autoga kirjakandjale. Lisainfo tel 610 8028, Biuro OÜ.

Toimetus kuulutuste sisu eest ei vastuta.

Teie kuulutuste info võiks olla siin!

Saatke info aadressile le@le.ee.

KAKURO

		24	6	9			15	14	16
	11	6				12	14		
30							19		
5				20					
10				15					
		16	22						
		14				11	16	10	
	16	32	12		14			15	
9			15						28
			16						
24						11			
27					18				
22				19					
	15						8		
			4		4				
3	12			28					
9			11	6	15			16	19
21							16		
	13	16	9			11	13		
14				18					
22					20				

VARJUPAIKADE MTÜ

LÄÄNEMAA LOOMADE VARJUPAIK

Annetusi saad teha, helistades

900 7000 (5 €)
900 7110 (10 €)
900 7125 (25 €)

Info +372 523 8957 või laanemaa@varjupaik.ee

Kui inimene sureb, kas saab ta jälle elavaks?... Siis sa hiiüad ja ma vastan sulle. Sa igatsed oma kätetööd. Iiob 14:14,15

Lahkus meie kallis ema ja ämm

ANNI MARIA AROAHO.
22.7.1941–6.8.2026
Maetud Soome.

Kari, Leena; Raimo

Südamlik kaastunne lähedastele

GUNNAR HUNDI
kaotuse puhul.

Kalle

Lahkunud on

FELIKS PIIRAK.
Avaldame kaastunnet lähedastele.

Eedu lapsed ja Erna lastega

Südamlik kaastunne

Terje Lintsile

isa
surma puhul.

Töökaaslased aktiivravi osakonnast

Siiras kaastunne lähedastele

VLADIMIR KOTTA
kaotuse puhul.

Margo, Mario, Sirje ja Sass

Seal, kus sulgub eluraamat, algab mälestuste tee...

Mälestame

ELLE AAVIKUT.
Kaastunne omastele.

Endised töökaaslased Lihula piimatööstusest

Südamlik kaastunne

Aivarile, Allarile, Argole peredega ema

ELLE AAVIKU
lahkumise puhul.

Kaire, Kaidi ja Martin peredega

Tuul puude ladvus tasa kiigub, me vaikes leinas langetame pea...

TÄHTSAD TELEFONINUMBRID

Hädaabi	112
Riigiinfo telefon	1247
Konsulaarabi	5301 9999
Perearsti nõuandetelefon	1220
Läänemaa haigla registratuur	472 5800
Lasteabi	116 111
Usaldustelefon	126
Läänemaa naiste tugikeskus	504 2300
Haapsalu linnavalitsus	472 5300
Haapsalu veevärk	
operatiivinfo	473 5013
näitude teatamine	473 5016
Imatra Elektri rikketelefon	715 0188
Haapsalu loomade varjupaik	523 8957

Lõika välja ja hoia nähtaval.

Reklaamisoovid: reklaam@le.ee
Kuulutused, teated: le@le.ee

TALLINNA KREMATORIUM

PAKUME KÕIKI MATUSETEENUSEID
HAUA-, URNI- JA TUHASTAMISMATUSED
MATUSE VORMISTAMISE VÕIMALUS INTERNETIS
KORRALDAME MATUSEID ÜLE EESTI
ÖÖPÄEVARINGNE TRANSPORT
KAKS KABELIT

www.krematoorium.ee
telefon 623 8808 (24h)
Pärnamäe tee 36
Tallinn

HINGEVIIUL
MATUSEBÜROO

BÜROO AVATUD E–R 10–15
KALMISTU TN 3A, HAAPSALU
TEL 58 503 340 (kontor),
5846 1111
www.hingeviul.ee
info@hingeviul.ee

Matusekorraldus Haapsalus ja Läänemaal, matuseteenused ja -tarbed, tuhastamine, haua- ja urnimatused, lahkuu transport surnukuuri (24/7 tel 58 007 504)

Teostame hauaplatside renoveerimis- ja hooldustöid Haapsalus ning Läänemaal. Müüme hauakive ja -piirdematerjale. Hinnapakumine ja info: hingeviul@gmail.com / 58 503 340

MALLE-LIISA RAIGLA

Haapsalus algas Valge Daami aeg

Eile õhtul algas Haapsalu promenaadil rahvapeoga Valge Daami aeg. Avapeol esinesid Puuluup ja Silver Sepp.

Enne seda toimusid töötod, kus sai proovida hiiu kandle mängimist ja koos Sepaga valmistada fantaasiapille. Lisaks neile oli kunstiakadeemia väljas taaskasutamise töötoaga, Iloni Imedemaa loovtöötoaga ja raamatukogu kirjandustöötoaga.

Õhtu lõpetas Valge Daami vabaõhuetendus, mida näeb ka täna ja homme õhtul, ning öödisko.

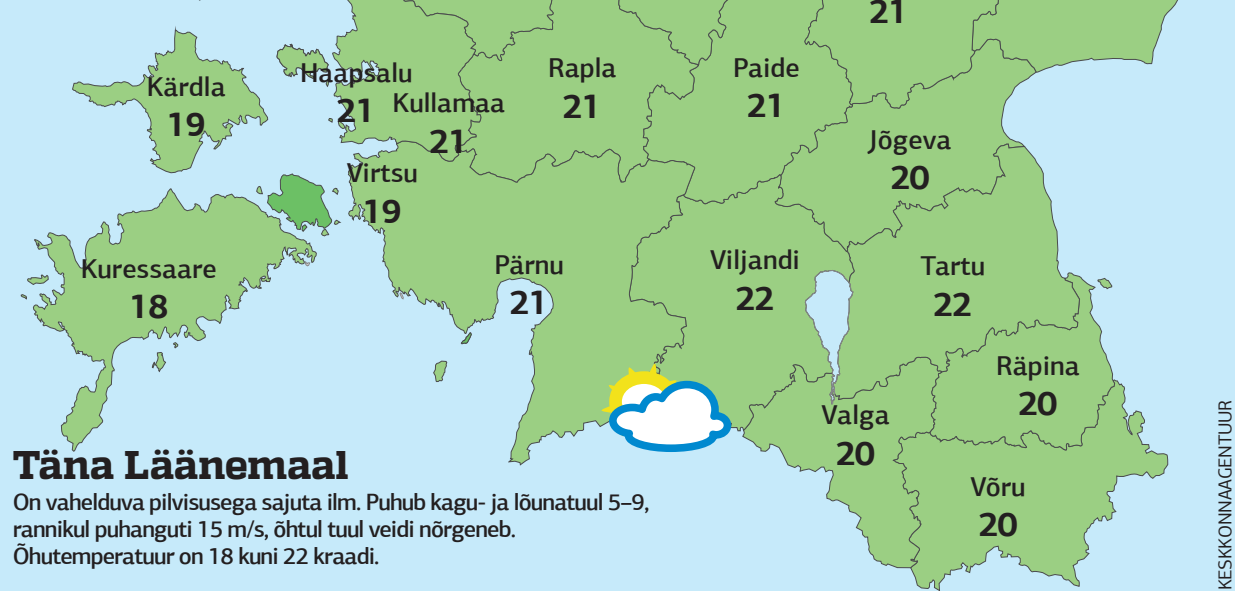
Täna jätkub Valge Daami aeg traditsioonilise käsitöölaadaga, kus on koos ligi sada kauplejat, toimuvad kontserdid ja esinevad tantsurühmad.

Valge Daami aja lõpetab traditsiooniliselt pitsipäev pühapäeval.

MALLE-LIISA RAIGLA

ILM

VEETEMPERatuurid
(28. august kell 12.50)
Dirhami 18,3°
Haapsalu 18,4°
Virtsu 18,3°
Rohuküla 18,8°

Täna Läänemaal

On vahelduva pilvisusega sajuta ilm. Puhub kagu- ja lõunatuul 5–9, rannikul puhanguti 15 m/s, õhtul tuul veidi nõrgeneb. Õhutemperatuur on 18 kuni 22 kraadi.

Pühapäev	öö päev	Esmaspäev	Teisipäev	Kolmapäev
lõuna-, edelatuul 3–8 (12) m/s	13°...20°	lõuna-, edelatuul 4–10 (14) m/s	12°...18°	edelatuul 3–10 (15) m/s

VAATA KA
WWW.LE.EE

Kinnisvarajutud tassi kohvi ja koogiga!

Tule küsi kinnisvaraalt nõu, räägime, mis kinnisvaraturul toimub!

Helista või kirjuta mulle ja lepime aja kokku! Kohvi ja kook on minu poolt!

Annely Sermat
+372 513 5163
annely@karjak.ee

Suurepärase kingiidee – Lääne Elu tellimusega kinkekaart!

**Saadaval 1 kuu,
3 kuu, 6 kuu, 12 kuu
kinkekaardid.**

Andke soovist teada meili teel
le@le.ee või vormistage ost toimetuses:
Posti 30, Haapsalu.

SILMADE KONTROLL JA PRILLIDE MÜÜK

24. september alates kell 10.00

KÕMSI RAHVAMAJAS

Etteregistreerimine (kell 9–16)
telefonil 5323 2454

- kuivasilmade
- silmarõhu mõõtmine
- optilised päikseprillid

Kontroll 25€, prillistajale TASUTA

AS HAAPSALU VEEVÄRK

ootab oma meeskonda

KESKKONNASPETSIALISTI,

kelle peamiseks tööülesanneteks on veeväljundi nõuetele vastavuse jälgimine ja tagamine.

PEAMISED ÜLESANDED ON:

- veeväljundi vastavuse tagamine kehtestatud nõuetele
- puhastusseadmete nõuetekohase töö tagamine
- hooldus- ja remonttööde korraldamine
- meeskonna igapäevaste tööülesannete koordineerimine
- vajalike aruannete koostamine

OOTUSED KANDIDAADILE:

- tehniline huvi ning valmisolek erialaseks enesetäiendamiseks
- oskus kasutada kontoritarkvara ning andmete sisestamise ja haldamise infosüsteeme
- hea suhtlemis- ja koostööoskus
- iseseisvus ja vastutustundlikkus tööülesannete täitmisel
- B-kategooria juhiloa olemasolu

OMALT POOLT PAKUME:

- konkurentsivõimelist töötasu, stabiilset töösuhet
- koolitusi
- sportimisvõimalusi
- meeledejäädav ühistegevusi
- sõbralikkust ja toetavat kollektiivi

KANDIDEERIMINE:

Kandideerige aegsasti – vaatame CV-sid läbi jooksvalt ja konkursi tähtaeg on neljapäev, 10. september 2026. a. Palume saata oma CV ja motivatsioonikiri e-posti aadressile info@hvv.ee. Täiendavate küsimuste korral kontakteeruda: info@hvv.ee / +372 473 5010. Töö asukoht: Haava 32, Haapsalu, Haapsalu linn, Lääne maakond.

Laenud inimeselt inimesele

www.omaraha.ee

info@omaraha.ee

Lugege meie finantsteenuse tingimusi ja pidage nõu asjatundjaga.

REINPAUL

OSTAME KASVAVAT ja LADUSTATUD VÕSA

Raiume võsast puhtaks kraavid, tee- ja põlluääred, leplikud, haavikud jne.

Info tel 5593 3899, kaido@reinpaul.ee
www.reinpaul.ee

TULE DOONORIKS,

kui oled terve, puhanud ja söönud, kehakaaluga üle 50 kg, 18–60aastane.

Võta kaasa isikult toendav dokument!

verekeskus.ee f Doonorid ja Sõbrad

2026 KIIRENDUSSPORDI EESTI MEISTRIVÕISTLUSED

Ghost Performance Finals

29.-30. augustil

Kiltsi (Haapsalu) sõjaväelennuväljal

Ajagidud, eliminaatorid, finaali | Superautod | Palju ägedaid masinaid ja motikaid | Tegevusi tervele perele

29. augustil kell 20

CAATER feat. MARI-LIIS

www.kiirendussport.ee

LIKUV LÄÄNEMAA – LIKUMINE, MIS ÜHENDAB MAAKONNA

KÕIK ALGAS ÜHEST KÜSIMUSEST: KUIDAS SAADA LÄÄNEMAA LIKUMA?

4. mail 2022 istusid Läänemaa spordiinimesed ja arendajad ühe laua taha. Jutt ei käinud medalitest ega rekordidest, vaid palju lihtsamast ja suuremast küsimusest: kuidas teha nii, et liikumine kuuluks iga läänlase argipäeva – lasteaiast pensionieani? Sellest kohtumisest kasvas välja mõte, mis jõudis maakonna arengustrateegiasse 2035+. Aktiivne liikumine sai esimest korda omaette arengukobara ning spordist hakati rääkima kui tervise, kogukonna ja elukvaliteedi küsimusest. Sellest suunast kasvas välja projekt „**Läänemaa spordiobjektide võrgustiku ja liikumisharrastuse organisatsiooni terviklik väljaarendamine**”. Projekti sisutegevused koondusid nime alla „**Terve Läänemaa terviseteadlikult liikuma**” – mõttega, et liikumine ei oleks üksik sündmus või kampaania, vaid loomulik osa inimeste igapäevaelust kogu maakonnas.

Mõte on lihtne: ainult uuest rajast või saalist ei piisa, kui keegi ei kutsu inimesi sinna liikuma. Ja vastupidi – innukast eestvedajast on vähe kasu, kui puudub sobiv koht. PEEK-projekt seobki kaks poolt: füüsilise keskkonna ja inimesed, kes panevad selle elama. Kõige nähtavam investeering on Vormsi spordihoone, kuid sama tähtsad on koolitused, festivalid, konverentsid, ühine turundus ja koostöö kolme omavalitsuse vahel.

MIDA PROJEKTIGA MUUTA SOOVITI?

Üks number pani tegutsema eriti teravalt. Eesti Spordiregistri 2022. aasta andmetel oli Läänemaal ametlikult registreeritud harrastajaid vaid umbes kümnendik elanikest ning noorte seas 35 protsenti. Need arvud ei tähendanud, et ülejäänud üldse ei liiguks, kuid näitasid, kui suur osa inimestest jäi organiseeritud liikumisest kõrvale. Projekt püüdis muuta valiku lihtsamaks: et liikumisvõimalus oleks lähedal, info leitav ja esimene samm võimalikult madala lävega. Kolme aasta jooksul ei piirdutud ühe suure kampaaniaga. Korraldati 3 arengukonverentsi, 3 liikumisseminari, 3 liikumisfestivali, 13 koolitust ja 2 kampaaniasündmust. Nii jõudis tegevus korraka neli eestvedajate, spetsialistide kui ka tavainimesteni. Koolituste teemad ulatusid vaimsest tervisest ja toitumisest tehisaru, digipädevuse, konfliktide lahendamise ja sporditurismini. Mõte oli kasvatada kohapeal oskusi, mida saab kasutada ka siis, kui projektiraha on otsas. Konverentsid tõid kokku ideed ja kogemused, seminarid aitasid neid lahti mõtestada ning festivalidel sai liikumist päriselt proovida – ilma et osaleja oleks pidanud olema treenitud sportlane.

KOLME AASTA SISUTEGEVUSED

3 arengukonverentsi 3 liikumisseminari 3 liikumisfestivali
13 koolitust 2 kampaaniasündmust

1 315 092 eurot
projekti kogumaksumus

986 319 eurot
toetuse summa

BRÄND LIKUV LÄÄNEMAA

Liikuv Läänemaa ei sündinud lihtsalt uue logona. Sügisel 2024 vaieldi töögrupis läbi, kuidas peaks maakond liikumisest rääkima, milline toon inimesi päriselt kõnetab ja kuidas jätta kõrvale tunne, et sport on ainult neile, kes juba treenivad. Valmisid hääluhend, visuaalne stiiliraamat, tööriistakast ja pildipank. Eesmärk oli, et Haapsalu, Lääne-Nigula ja Vormsi sündmused oleksid eri nägu, kuid räägiks ühise sõnumiga: liikumine võib olla sport, jalutuskäik, mäng, rattasõit, tants või lihtsalt hea põhjus kodust välja tulla. Bränd on kasutamiseks kõigile, kes korraldavad liikumissündmusi – omavalitsustele, spordiklubidele, koolidele, kogukondadele, ühendustele ja teistele eestvedajatele. Nii ei jää Liikuv Läänemaa ühe projekti märgiks, vaid saab olla ühine tööriist ka pärast projekti lõppu.

SILVER RAIDLA

“ÜLLE LASS: Diivan ei ole Läänemaa spordirajatis. Kõige raskem samm? See esimene.

VORMSI: HOONEST KOGUKONNA LIKUMISKESKUSEKS

Hoone valmib ühe korraga. Selle ümber tekkiv liikumisharjumus ja kogukond ehitatakse üles iga päeva, trenni ja kohtumisega.

KARLI SAUL

SUURIM INVESTEERING

Kui kogu projektist otsida üht kõige käegakatsutavamat tulemust, on see Vormsi spordihoone. Selle ehituse läks 1 044 570 eurot ehk ligi neli viiendikku kogu projekti mahust. Väikesaare mõttes pole see lihtsalt uus maja. Sügisest kevadeni, kui ilm võib välitegevused kiiresti ära rikkuda, annab siseruum võimaluse hoida treeninguid, koolitegevust ja kogukonnaüritusi järjepidevana. Hoone avati 7. novembril 2025. Vormsi näitab hästi, miks ligipääs liikumisele pole ainult linna-de teema. Kui mandril saab valida mitme saali, klubi või treeningu vahel, siis saarel võib üks uus ruum olla kogu valiku alus. Seepärast on spordihoone projektis korraga nii taristu-, tervise- kui ka kogukonnainvesteering. Mida rohkem erinevaid inimesi sinna tee leiab, seda suurem on hoone tegelik väärtus.

seltskonna. Eestvedaja ei pea olema profisportlane ega treener – sageli piisab inimesest, kes ütleb: „Teeme ära, tule sina ka.“ Just nii muutub hoone ruumist harjumuseks ja harjumusest kogukonna osaks.

KAIRE REILJAN

VORMSI BRÄND JA MAAKONDLIK SEOS

Vormsi ei pidanud projekti käigus oma nägu Liikuva Läänemaa alla ära peitma. Vastupidi: saare eripära toodi maakondlikku loosse sisse. 2025. aasta suvel toimus „Vormsi liigub“ ning 2026. aasta augustis peeti saarel kokkuvõttev seminar projekti õppetundidest. Nii sai Vormsi korraga olla nii omaette tugev bränd kui ka näide sellest, kuidas väike kogukond saab maakondlikust võrgustikust kasu. See seos on oluline ka edaspidi. Väikesaarel ei pea kõiki teadmisi, juhendajaid ja ideid ise nullist looma. Maakondlik koostöö aitab tuua Vormsile uusi tegevusi ja kogemusi, Vormsi ise saab aga pakkuda teistele õppetundi sellest, kuidas piiratud ressurssidega teha lahendusi, mille mõju ulatub spordist palju kaugemale.

VENDO JUGAPUU

ÜHE KUUGA ÜLE 400 KÜLASTAJA

Esimesed kasutusnumbrid näitavad, et uut võimalust on hakatud päriselt kasutama. Sel suvel külastas ühe kuu jooksul Vormsi spordihoonet üle 400 inimese, nende seas 120 kaitseliitlast. Väikesaare mõõtkavas on see väga tugev algus ning oluline märk sellest, et hoone pole jäänud pelgalt uueks ja ilusaks ehitiseks. Hoones on ka iseteeninduslik jõusaal, mida inimesed kasutavad järjepidevalt. See lahendus sobib Vormsi oludesse eriti hästi: kõik ei saa tulla ühel ja samal kellaajal juhendatud treeningusse ning iga huvi jaoks pole võimalik luua eraldi rühma. Kui inimene saab valida endale sobiva aja, muutub liikumine vähem sündmuseks ja rohkem igapäeva loomulikuks osaks.

MIKS ON MÕJU SUUREM KUI AINULT TRENN?

Linnas võib spordisaal olla üks paljudest kohtadest, kuhu pärast tööd minna. Väikesaarel on ühe uue ühise ruumi tähendus suurem. Seal võivad kohtuda koolilapsed, lapsevanemad, eakad, harrastajad ja külalised – inimesed, kelle teed muidu iga päev ei ristuks. Mõne jaoks algab liikumine treeningust. Teise jaoks algab see hoopis sellest, et sõber kutsub kaasa või saalis toimub kogukonnaüritus. Sellistest kohtumistest võivad kasvada uued treeningrühmad, turniirid, perepäevad ja traditsioonid. Füüsilise aktiivsuse kõrval tekib teinegi kasu: inimene tuleb kodust välja, kohtub teistega ja tunneb end kogukonna osana.

Kaisa Valm.
KARLI SAUL

Suve ühe kuu kasutus

400+

külastust spordihoones. Nende seas 120 kaitseliitlast. Iseteenindav jõusaal on leidnud järjepidevad kasutajad.

EDU EI MÕÕDETA AINULT KASUTUSTUNDIDES

Edu ei mõõdeta ainult kasutustundides. Spordihoone kasutajate arv, ruutmeetrid ja kasutustunnid on vajalikud mõõdikud, kuid need ei ütle veel kõike. Pikas perspektiivis on olulisem küsida, kas inimesed liiguvad rohkem ja regulaarsemalt, kas laste liikumisharjumused paranevad ning kas eri vanuses inimestel on lihtsam aktiivne olla. Sama tähtis on kogukondlik mõõde: kas tekib juurde eestvedajaid, kas inimesed teevad rohkem asju koos ja kas spordihoone loob uusi suhteid. Kui vastus on jah, on investeering teinud midagi palju suuremat kui lihtsalt pakkunud katusealust sportimiseks.

HOONE ANNAB VÕIMALUSED. INIMESED ANNAVAD SISU

PEEK-projekti üks olulisemaid õppetunde oli lihtne: inimesi ei pane liikuma ainult hea taristu. Sama tähtsad on eestvedajad, ühised tegevused, kuuluvustunne ja inimesed, kes oskavad teisi kaasa kutsuda. Uus saal võib avada ukse, kuid sellest uksest tuleb ka sisse astuda. Väikeses kogukonnas on sellel eriline kaal. Ühe inimese algatus võib tuua trenni sõbra, naabri ja lõpuks terve

TERVE LÄÄNEMAA TERVISETEADLIKULT LIKUMA

KOLM KONVERENTSI, KOLM ERI VAADET

2024. aasta arengukonverents „Liikuv ja terve Läänemaa” pani paika suure pildi: mida peab maakonnas muutma, et liikumine oleks inimeste igapäevaelu loomulik osa? 2025. aasta Vormsi päev viis selle mõtte õue ja kogukonna keskele. 2026. aasta Altmõisa konverents „Spordijuhtimise kaasaegne mudel – koos sünnib mõju” pööras pilgu juhtimisele, andmetele ja koostööle. Nii liikus arutelu kolme aastaga visioonist kogemuseni ja sealt edasi süsteemsema juhtimiseni.

TANEL KANGERT: HARRASTAMISEL PEAB OLEMA KA LÕBUS

Altmõisas rääkis endine profirattur Tanel Kangert, et 14 aastat tippsporti tähendas talle peaaegu ainult ratast. Pärast profikarjääri on ta avastanud uusi alasid ja väikeste eesmärkide väärtuse. Tema sõnum kogukondadele oli kõnekas: tippsport, harrastussport ja igapäevane liikumine ei peaks elama eraldi maailmades. Laste esimene eeskuju on sageli hoopis lapsevanem.

SEMINARID: VÄIKSEM RING, KONKREETSEMAID KÜSIMUSED

Kolm liikumisseminari löid ruumi praktilisemaks aruteluks. 2024. aasta „Kaasav ja liikuv Läänemaa” tõi lauale kogukonna rolli, omavalitsuste ja ettevõtjate vastutuse ning kohalike eestvedajate lood. Näiteks Linnamäel hooldab kogukond talvel ise liuvälja – uiske oli hooaja lõpus majakeses koguni rohkem kui alguses. Palivere 2025. aasta seminar uuris digipädevust, FitSphere'i, tehisar, liikumisandmeid ja seda, kuidas eri vanuses inimesi päriselt kõnetada. 2026. aasta Vormsi seminar „Ideest mõjuni” võttis projekti õppetunnid kokku ja küsis kõige olulisema küsimuse: mis jääb kestma pärast rahastusperioodi?

13 KOOLITUST: LIIKUMISE EESTVEDAJA VAJAB ROHKEM KUI VILEPILLI

Projekti koolitusprogramm oli teadlikult lai. Eesmärk ei olnud õpetada ainult treeningu läbi viimist, vaid kasvatada maakonnas inimesi, kes oskavad kogukonda kaasata, keerulisi olukordi lahendada, oma tööd juhtida ja uusi ideid ellu viia. Koolitustel kohtusid treenerid, õpetajad, spordijuhid ja teised eestvedajad – inimesed, kelle igapäevatööst sõltub, kas liikumisvõimalus jõuab päriselt inimeseni. Üks huvitav nihe oli tehnoloogia jõudmine liikumisjuttu. Palivere seminaril arutati, millal aitavad aktiivsuseandmed inimest motiveerida ja millal muutuvad numbrid lihtsalt müraks. Tehisaru vaadeldi mitte kui treeneri asendajat, vaid kui võimalikku abilist treeningute mõtestamisel ja sõnumite kohendamisel. Sama praktiline oli konfliktide ja raskete kõneluste koolitus – sest kogukonnatöö tähendab paratamatult ka eriarvamusi.

EREDAIM KONVERENTS – VORMSI, 16. MAI 2025 „LIKUV JA TERVE LÄÄNEMAA: KOGUKONNAD ÕUE!”

Vormsi liikumiskonverentsist kujunes projekti üks meeldejäävamaid päevi. Üle 70 inimese tuli saarele sündmusele, mis algas juba praamil ja mille puhul tavapärane saalis istumine asendati liikumise, vestluste ja saare enda keskkonnaga. Tagasiside oli korraldajate sõnul erakordselt hea – just sellepärast, et vorm ja sisu rääkisid sama keelt. Ormsö pardal avasid päeva „Osooni” saatejuhid Kristo Elias ja Sander Loite. Vormsi kirikus rääkis rännumees Hendrik Relve heast elust ning sellest, kuidas liikumine aitab märgata. Sealt liiguti jalgsi läbi saare: tulevase spordihoone juurde, kiigep platsile, metsa ja kõrtsi. Teel räägiti paikkonna näost, kogukonna jõust ja sellest, kuidas inimene loodusesse kutsuda. Konverentsi kõige tabavam mõte peitus formaadis. Kui päev rääkis liikumisest kui kogukonna loojast, siis osalejad kogesid seda ise: kõrvuti kõndides tekib vestlus teisiti kui tooliridades istudes. Päeva jooksul kogunes soovituslikult 7000–10 000 sammu ning kõige visamad lõpetasid veel umbes viiekilomeetrise Förby-Saxby retkega. Vormsi näitas, et konverents võib olla ise liikumissündmus.

KOLM FESTIVALI, ÜKS ÜHINE MÕTE: LEIA OMA VIIS LIKUDA

Kolm liikumisfestivali olid võrdselt olulised katsepaigad: eesmärk oli tuua liikumine inimestele lähemale, lasta eri alasid proovida ja näidata, et liikumisrõõm ei eelda võistlusvormi ega varasemat kogemust.

VORMSI LIIGUB

Saare festival sidus liikumise Vormsi enda keskkonna ja kogukonnaga. Fookuses oli koos tegutsemine ning võimalus avastada liikumist mitte ainult treeninguna, vaid ka ühise ajana.

LIKUMISFESTIVAL PALIVERES

Paliveres muutus proovimine mänguliseks: liikumisbingo kutsus läbima eri tegevuspunkte. Tähtis polnud tulemus, vaid uudishimu – üks ala viis teiseni ja festival aitas leida uusi lemmikuid.

ELUSTIILI MARATON HAAPSALUS

Haapsalu festival tõi ühte päeva eri tegevused ja eestvedajad. Mõte oli anda külastajale võimalus liikuda eri punktide vahel omas tempos ning omal liikumisviisil.

KAKS KAMPAANIASÜNDMUST TEGID LIKUMISE NÄHTAVAKS

27. septembril 2025 toimunud perepäev Be Active Night viis Euroopa spordinädala sõnumi peredeni: koos liikumiseks ei ole vaja sportlase tausta. Teine kampaaniasündmus toimus 7. novembril 2025 Vormsil, kui avati saare spordihoone – hetk, mil projekti suurim investeering muutus päriselt kasutatavaks liikumispaiaks. Mõlema sündmuse eesmärk oli jõuda ka nendeni, kes tavapärast spordikalendrit ei jälgi.

Mõtted konverentsilt, teadmised seminarilt, oskused koolituselt ja liikumisrõõm festivalilt – erinevad sündmused teenisid üht eesmärki: et Läänemaal oleks lihtsam liikuda ja inimesi liikuma kutsuda.

VORMSIL PANDI PUNKT PROJEKTILE, MITTE KOOSTÖÖLE

Viimane seminar võttis kolme aasta kogemuse kokku ühe tulevikuküsimusega: millist Liikuvat Läänemaad tahame aastal 2035 ja mida peame selleks tegema juba praegu?

KARLI SAUL

Seminar algas juba praamil: enne tagasivaadet paluti osalejatel mõelda, milline võiks olla Läänemaa aastal 2035.

KÕIGE TÄHTSAM KÜSIMUS TULI ENNE SAARELE JÕUDMIST

Päeva juht Alo Lööke andis Rohuküla-Sviby praamil osalejatele ülesande, millele ei saanud vastata projektaruande numbritega. Mõelda tuli sellele, milline võiks olla 2035. aasta läänlane, mida tuleks tänasest kaasa võtta, millest loobuda ja mida on igaüks ise valmis muutuse nimel tegema. Vastustes kordusid samad märksõnad: terve ja aktiivne inimene, rõõm liikumisest, turvaline elukeskkond, tugev kogukond ja võimalused, mis on olemas igas eas inimesele. Kõrvale sooviti jätta killustatus, mugavus ning mõtteviis „alati on nii tehtud”. Kõige sisulisemad olid aga vastused küsimusele „mida teen mina?”. Lubati teha rohkem koostööd, kutsuda inimesi kaasa, toetada laste ja noorte liikumist, olla ise tervisliku eluviisi eeskujuks ning mitte oodata, et hea idee teostaks keegi teine.

2035. AASTA LÄÄNLANE?

- terve ja aktiivne
- rõõmus ja loodust hoidev
- oma kogukonnast hooliv
- valmis ise kaasa lööma

TULEVIK PANDI AJALEHTE

Pärast ettekandeid ja Vormsi spordihoone külastust kujundasid töörühmad 2035. aasta Lääne Elu erinumbri. Ülesanne oli lihtne: kirjutada uudised, mida tahaks üheksa aasta pärast päriselt lugeda. Lehtedel oli Läänemaa Eesti kõige liikuma kutsuvam maakond, lapsed liikusid rohkem, vanemaealised olid aktiivsed, spordirajatised paremini kasutatud ning omavalitsused ja organisatsioonid tegutsesid ühe süsteemina. Humoorika vormi taga oli väga tõsine küsimus: kuidas teha nii, et head algatused kestaksid ka ilma järgmise projektita?

KARLI SAUL

MIDA KOLM AASTAT TEGELIKULT ÕPETASID?

Vormsi seminar ei olnud järjekordne tegevus projekti-kalendris. See oli koht, kus prooviti sõnastada, mis jääb alles pärast viimast aruannet. Aruteludest tõusid esile neli õppetundi, mida varasemate lehekülgede sündmused ja tegevused olid samm-sammult kin-nitanud.

1. Koostöö peab olema harjumus, mitte erand. Üksikud head inimesed ja organisatsioonid ei moodusta veel süsteemi. Püsiv mõju tekib siis, kui kohtutakse regulaarselt, jagatakse infot ja otsustatakse ühiselt, millele maakonnas keskenduda.

2. Liikumine ei kuulu ainult spordivaldkonnale. Laste päev, eakate aktiivsus, terviseennetuse võimalused, avalik ruum ja kogukonnaelu on kõik sama teema eri küljed. Seetõttu vajab liikumine spordi kõrval ka hariduse, tervise, omavalitsuste ja kogukondade osalust.

3. Eestvedaja loeb sama palju kui taristu. Võimalus võib olla olemas, kuid inimene peab teadma, et see on olemas, tundma ennast oodatuna ja sageli vajama kedagi, kes esimese sammu kaasa teeb.

4. Mõju tuleb mõõta muutuses, mitte ainult osalemises. Sündmuste arv ja külastused näitavad aktiivsust, kuid pikem küsimus on, kas inimesed liiguvad sagedamini, kas laste harjumused paranevad ning kas koostöö muutub tugevamaks.

„Projekt võib anda tempo. Süsteem peab andma kestvuse.”

JÄRGMINE SAMM EI OLE „JÄRGMINE PROJEKT”

Seminaril jäi kõlama, et Läänemaa vajab püsivat koostöörütmi: ühiseid prioriteete, regulaarseid kohtumisi, kokkulepitud mõõdikuid ja nähtavat kommunikatsiooni.

Läänemaa saab olla ühendaja ja arendaja, kuid süsteem toimib ainult siis, kui omavalitsused, klubid, haridus- ja tervise valdkond ning kogukonnad võtavad oma osa vastutusest.

See ongi 2035. aasta visiooni kõige praktilisem osa. Tulevik ei sünni ühest suurest otsusest, vaid paljudest väikestest kokkulepetest, mida päriselt järgitakse.

MIS JÄÄB PROJEKTIST ALLES?

Vormsi päeva lõpuks oli üks asi selge: projekti lõpp ei tähenda, et kõik algab nullist. Alles jäävad inimesed, kontaktid, ühine keel ja tööriistad, millega maakonna liikumiselu edasi teha. Kõige olulisem muutus võib olla mõtteviisis. Kui varem vaadati sporti sageli tegevuste ja objektide kaupa, siis nüüd räägitakse järjest rohkem tervest liikumiskeskonnast – sellest, kuidas inimene leiab võimaluse, kuidas teda kutsutakse, kes hoiab infot nähtaval ja kes aitab organisatsioonidel koostööd teha.

LIKUV LÄÄNEMAA JÄÄB ÜHENDAMA

Üheks projekti järel toimivaks tööriistaks jääb Liikuv Läänemaa. Veeb koondab maakonna liikumistegevused, sündmused ja võimalused ühte kohta. Treenerid, klubid ja teised pakkujad saavad sinna oma info ise lisada, et inimesel oleks lihtsam leida, kus ja kuidas liikuda.

www.liikuvlaanemaa.ee

facebook.com/liikuvlaanemaa

instagram.com/liikuvlaanemaa

PROJEKTI EESTVEDAJAD

ÜLLE LASS

Läänemaa tegevjuht /
PEEK-projekti juht
spordiliit@laanesport.ee

CAROL STOPKIN

Läänemaa kommunikatsioonijuht
turundus@laanesport.ee

ÜKS PROJEKT SAI LÄBI.
LIKUV LÄÄNEMAA PEAB EDASI LIIKUMA.

Vormsi seminaril lõppsõnum oli lihtne: 2035. aasta Läänemaa ei sünni uuest rahastusvoorst, vaid sellest, kas tänased inimesed ja organisatsioonid suudavad koostöö muuta püsivaks tööviisiks.